

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Zdravotně sociální fakulta

PROBLEMATIKA OBJASŇOVÁNÍ DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

JUDr. Vladimíra Hájková

Autor práce:

Hana Postránecká

2010

Abstract

The Questions of Explaining Domestic Violence

The subject I have chosen for my bachelor thesis is “The Questions of Explaining Domestic Violence“. This bachelor thesis aims to define problems in the course of the explanation of domestic violence, and at the same time, to find out specific aspects in the explanation of domestic violence.

The first chapter of the theoretical part deals with the definition of the term of domestic violence and the characteristics of the victim and the offender. It further deals with the forms, kinds, specifics and causes of domestic violence, the questions of battered woman syndrome and Stockholm syndrome. The next chapter deals with criminology point of view of criminal offences related to domestic violence and its explanation. The chapter involves criminal activity, the specifics of its explanation and typical motives, the questions of testimony and cooperation with experts in terms of domestic violence. The following chapter deals with the activity of institutional participants of domestic violence, who are mainly criminal proceedings bodies, intervention centre and a body of social and legal protection of children. The last chapter is focused on legislation.

For the practical part, I have set the main objective: “to define problems in the course of the explanation of domestic violence“. I have also set two partial objectives: “to find out specific aspects of explanation of domestic violence“ and “to find out the extent assistance provided by the institution in the course of explanation of domestic violence.“ To fulfil the objectives I used the qualitative research method along with the semi-standardised interview technique. Six experts were asked seven questions when data were collected. To obtain informative data, I addressed experts working in state and non-state institutions who deal with domestic violence.

Drawing on my research, I laid down hypotheses that are described in the chapters Discussion and Conclusion. The main objective is answered by Hypothesis 1: “The most frequent problems in the explanation of domestic violence are high latency, long-term maltreatment, crime scene, insufficiency of the body of evidence, lack of cooperation from the victim and the specifics of the victim“. The objectives of the thesis

were fulfilled.

The thesis can be used for a further development of interdisciplinary assistance to persons threatened by domestic violence and prevention development. Further, the thesis can be used in lessons for assisting workers.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Problematika objasňování domácího násilí vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě Zdravotně sociální fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích 16. srpna 2010

.....

Hana Postránecká

Poděkování

Na tomto místě bych velmi ráda poděkovala paní JUDr. Vladimíře Hájkové za odborné vedení, konzultace problémů a trpělivost při vypracování této bakalářské práce.

Obsah

Úvod	8
1. Současný stav.....	9
1.1. Domácí násilí	9
1.1.1 Definice domácího násilí	9
1.1.2 Charakteristika pachatele a oběti	11
1.1.3 Druhy a formy domácího násilí	13
1.1.4 Příčiny a specifika domácího násilí	14
1.1.5 Syndrom týrané ženy a stockholmský syndrom	16
1.2 Kriminalistické hledisko trestných činů souvisejících s domácím násilím a jejich objasňování	17
1.2.1 Trestná činnost související s domácím násilím.....	17
1.2.2 Typické motivy a specifika objasňování domácího násilí	18
1.2.3 Dítě jako svědek domácího násilí	20
1.2.4 Účast obětí domácího násilí v trestním procesu	21
1.2.5 Spolupráce se znalci a jinými odborníky	22
1.3 Činnost institucionálních aktérů u domácího násilí.....	23
1.3.1 Policie	24
1.3.2 Státní zástupce	25
1.3.3 Soudy	26
1.3.4 Sociálně právní ochrana dětí (OSPOD)	27
1.3.5 Intervenční centrum	28
1.4 Legislativa v České Republice.....	29
1.4.1 Zákon o přestupcích.....	29
1.4.2 Trestní zákoník.....	30
1.4.3 Zákon na ochranu před domácím násilím.....	31
1.4.4 Zákon o Policii České republiky.....	32
1.5 Interpretace výsledků získaných ze statistických údajů PČR a OS-ROSA.....	33
2. Cíl práce a výzkumné otázky	37
2.1 Cíle práce	37

2.2	Výzkumné otázky	37
3.	Metodika	38
3.1	Použité metody a techniky sběru dat	38
3.1	Charakteristika výzkumného souboru.	39
4.	Výsledky.....	40
5.	Diskuze	47
6.	Závěr	52
7.	Použité zdroje	54
8.	Klíčová slova.....	58
9.	Přílohy	59

Úvod

Domácí násilí není žádný nový problém. Po mnoho let byl tento problém přehlížen. Až v posledních deseti letech došlo k významným změnám, které pomáhají obětem domácího násilí, a to nejen v legislativě. Mezi nejvýznamnější změny jistě patří zařazení skutkové podstaty trestného činu podle § 215a „Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě“ zákona č. 140/1961 Sb. trestního zákona. Tato skutková podstata byla následně novelizována na § 199 „Týrání osoby žijící ve společném obydlí“ zákona č. 40/2009 Sb. trestního zákoníku. Dále přijetí zákona č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. Tento problém stále existuje, ale dnes můžeme obětem domácího násilí dodat naději a nabídnout systém interdisciplinární pomoci.

Domácí násilí jako téma pro svou práci jsem zvolila po zajímavé přednášce Intervenčního centra v Českých Budějovicích. Zde jsem měla možnost dozvědět se o problematice domácího násilí základní informace a setkat se přímo s obětí domácího násilí, která o svém traumatu hovořila. Chtěla jsem se o problematice dozvědět více. V rámci bakalářské práce jsem takovou možnost dostala a získala tak nové vědomosti. Doufám, že tyto poznatky budou přínosné pro moji budoucí praxi.

Domácí násilí je často širokou veřejností nazýváno také jako „násilí za zavřenými dveřmi“, kdy na násilí společnost nahlíží spíše jako na věc zcela soukromou a v partnerském či blízkém vztahu běžnou. Ale opak je pravdou. Domácí násilí lze zcela oprávněně považovat za jednu z nejnebezpečnějších forem agrese. Zejména pro její skrytost, dlouhodobost, vliv na děti a obtížnou objasnitelnost. Právě z tohoto důvodu se má bakalářská práce zaměřuje na problematiku objasňování domácího násilí. V teoretické části bakalářské práce se zaměřuji obecněji na domácí násilí, jeho definici, druhy, znaky, specifika apod. Dále se zaměřuji na kriminalistické hledisko trestných činů souvisejících s domácím násilím, s tím spojenou činností institucionálních aktérů a legislativní úpravu. V praktické části se snažím definovat problémy při objasňování a specifické aspekty domácího násilí, se kterými se setkávají pomáhající pracovníci zabývající se domácím násilím. Zejména pak orgány činné v trestním řízení, které objasňování trestné činnosti mají za prioritní úkol.

1. Současný stav

1.1. Domácí násilí

Domácí násilí je celosvětový fenomén, který existuje ve všech historicky známých společenských útvarech bez ohledu na náboženské či kulturní odlišnosti (1). Zájem o problematiku domácího násilí pozvolna narůstá, a to zejména z důvodu, kdy se postupně měnil pohled na násilí mezi blízkými osobami. Dříve se nepřihlíželo k tomu, že násilí mezi blízkými osobami má jistá specifika a funguje odlišněji než násilí mezi osobami cizími (8). Také se razantněji mění názor společnosti. Ta si již tak často nemyslí, že násilí v rodině či mezi partnery je privátní záležitostí daných osob. V nedávné minulosti domácí násilí bylo tolerováno a až na minimum případů, kdy šlo o překročení hranice závažných trestných činů, nebylo zahájeno trestní stíhání či jiné oficiální šetření (10).

Domácí násilí zahrnuje několik forem týrání, které se vzájemně prolínají. Vyskytuje se ve všech druzích blízkých vztahů, jak u partnerů, tak u osob blízkých. Tyto osoby spolu mohou žít ve společné domácnosti, ale také mohou žít zcela odděleně, nebo mohou být rozvedeni (24). „*Domácí násilí již není synonymem pro partnerovo (mužovo) týrání ženy*“. Lze říci, že oběťmi se mohou stát nejen ženy, ale v mnoha případech také muži, děti, senioři nebo zdravotně či mentálně hendikepovaní lidé (8, str.9)

1.1.1 Definice domácího násilí

Jak se shoduje většina autorů, např. (2, 3, 23), jednotná definice domácího násilí není. Každý autor pojem definuje dle své přesnosti. Již na definici pojmu násilí může být nahlíženo dvěma pohledy. Za první úzce, kdy se definice násilí omezuje na fyzickou složku, a za druhé širší pohled, kdy definice násilí zahrnuje vše, co jakkoliv poškozuje oběť. Širší pohled v sobě zahrnuje složky jak fyzické, tak psychické, ekonomické, sexuální (2).

Násilí dle Haškovcové nejobecněji definovala Světová zdravotnická organizace, která jej popsala jako: „úmyslné použití či hrozbu použití fyzické síly nebo moci proti sobě, jiné osobě, proti skupině či komunitě, a to síly (moci), která má, nebo s vysokou pravděpodobností bude mít, za následek poranění, smrt, psychickou újmu, poruchu vývoje či osobnosti“ (15, str.45).

Zobecněnou definici domácího násilí uvádí také občanské sdružení Rosa. „Domácím násilím je rozuměno chování, které u jednoho z partnerů způsobuje strach z druhého. Skrze užití moci, kterou tento strach poskytuje, kontroluje násilný partner chování druhého“ (27).

Příčinou nejednotnosti definice domácího násilí je širokospektrálnost a mnohvrstevnost tohoto jevu, který může mít různou míru intenzity a také naplňovat různé skutkové podoby. To vše pak může být v různých kombinacích. Často bývá problém již samotný pojem „domácí násilí“, který byl v posledních letech velmi zmedializován, pronikl do povědomí veřejnosti a při jeho vyslovení si každý hned utvoří vlastní představu (6). Avšak existují různé pojmy označující tento druh násilí – jsou to rodinné násilí, intimní násilí či zneužívání partnera. Tyto termíny většinou vystihují, vůči komu a jakým způsobem je uplatňováno (18). Odborníci se shodují na charakteristickém rysu, který obsahuje výskyt násilných incidentů, které se opakují, a to se vzrůstající intenzitou. Tím se jasně vymezují role násilné a ohrožené osoby (asymetričnost vztahu) a násilné akty se dále stávají součástí jejich běžného života. (6, 13, 11) I trestní právo pracuje s různými tzv. definicemi týrání. Některé výklady pojmu „týrání“ jsou uvedeny v Příloze 3.

Násilí také můžeme rozdělit do různých typů. Často se rozlišuje násilí absolutní, kdy složka vůle u oběti chybí, a násilí kompulzivní, kam spadá právě domácí násilí. Násilí kompulzivní nemá za cíl zbavit vůli oběti, ale cílem je přinutit oběť, aby se podrobila nátlaku ze strany násilníka. K tomu násilník využívá fyzických aktů či psychologického nátlaku, jemuž oběť nemůže bez obtíží odolávat, a v násilí a nátlaku pokračuje tak dlouho, dokud se oběť nepodvolí (18). K domácímu násilí může docházet mezi lidmi nezávisle na tom, v jaké ekonomické situaci se lidé nacházejí, jakého jsou sociálního postavení, jaké úrovně vzdělání či etnické a rasové příslušnosti (27).

1.1.2 Charakteristika pachatele a oběti

Domácího násilí se jako pachatelé mohou dopouštět lidé s různým typem osobnosti. Definovat jasný profil pachatele domácího násilí snad ani nelze. Jako jsou různé druhy násilí, jsou i různí pachatelé, avšak mohou vykazovat určité rizikové vlastnosti (24). Dle Vágnerové jsou tyto pachatelé často úzkostní, nespokojení se svým životem, nejistí. Pro pachatele je v častých případech typické nízké sebehodnocení, které si kompenzují násilnickým chováním k oběti. Pachatelé jsou také často výbušní, mají problém s ovládnutím svého vzteku, a tak reagují na sebemenší podnět agresivním chováním a násilím, které chápou jako velmi rychlé a pozitivní řešení. Důvodem náklonu k takovému řešení problémů je též absence potřebných sociálních kompetencí, které by jinak umožnily klidné a únosnější řešení. (30)

Občanské sdružení Rosa a další autoři upozorňují na fenomén dvojí tváře pachatelů domácího násilí. Takový pachatel se chová určitým (oficiálním) způsobem na veřejnosti, kdy své chování má zcela pod kontrolou a jiným způsobem se chová v privátních situacích, kdy své chování mění. Takový pachatel střídá projevy násilnického chování s demonstrativními projevy lásky, úcty a usmiřování. Čím jsou oba druhy chování vyhrocenější, tím silnější se tvoří pouto mezi obětí a pachatelem. Tento fenomén je typický pro vztah mezi mužem a ženou. Muž navenek působí jako vzorný otec rodiny, projevuje se sympaticky, má příjemné vystupování. Doma se však mění v násilníka, který týrá rodinu, rozkazuje a mnohdy vše nepředstavitelným způsobem. (30, 28, 18)

Domácí násilníci mívají tendenci ke zvýšené potřebě po moci, kterou zároveň provází strach ze ztráty moci a své pozice. Také bývají často extrémně citliví na jakýkoliv podnět naznačující jejich oslabení. Proto udělají vše, aby tuto moc neztratili a to mnohdy za každou cenu. Zároveň jsou přesvědčeni, že takové jednání je správné. Často situaci bagatelizují, odmítají odpovědnost za činy a svalují vinu na svou oběť. Důvodem posouzení násilnického jednání jako normy, může být předešlá zkušenost z dětství či dospívání, kdy nynější pachatel byl sám obětí nebo svědkem podobného jednání. (30, 4) Toto přesvědčení o správnosti svého jednání také do jisté míry podporuje společnost, kdy je domácí násilí mnohdy přehlíženo či

tolerováno. Stále se nedaří vymýtit názor, že jde o soukromou věc a oběť si trest či hrubé zacházení zaslouží (18).

Obětí se doslova může stát kterýkoliv člověk. „*Ohroženi mohou být děti, dospívající, ženy, muži i starší lidé, a to v rámci rodiny nebo mimo ni*“ (15, str.53). Stejně jako u pachatele i u oběti nelze jasně definovat její profil, ale také u oběti byly vytipovány určité rizikové faktory. Zavádějící je také termín „oběť“. Tento termín vyvolává dojem, že osoba je pasivní a přijímá násilí bez obrany. Občanské sdružení Rosa předkládá, že by se spíše mělo hovořit o osobách, které domácí násilí zažily a mají s ním zkušenost. Protože mnoho těchto osob se aktivně snaží násilí, eskalaci a opakování vyhnout vytvářením různých strategií (31). Dle Čírtkové lze rizikové faktory obecně rozdělit do tří skupin. Jako první jsou faktory behaviorální, které zahrnují určité rizikové chování, např. provokující jednání. Druhý je faktor sociální, jež zahrnuje styl rodinné výchovy, různé patologie, pozice v rodině či oběť patří do rizikové skupiny, jako jsou prostitutky, alkoholici, narkomani apod. Posledním třetím, a dle mého názoru nejpodstatnějším faktorem, je faktor osobnostní, který zahrnuje osobnostní vlastnosti, kvůli nimž je náchylnější stát se obětí. (9, 15)

Mezi rizikové vlastnosti ohrožených osob, jež se mohou stát oběťmi, patří nesamostatnost, určitá závislost, neschopnost bránit se, nerozhodnost a nízké sebehodnocení (4). S domácím násilím se často potýkají osoby, jež se v minulosti či dětství setkaly s nevhodným zacházením či přímo s domácím násilím, např. v dětství jako svědci násilí v rodině. Tyto osoby mohly být jako děti týrány, nepřiměřeně trestány či dokonce sexuálně zneužívány. Takovéto zkušenosti mohou velmi změnit osobnost daného člověka a zakořenit v něm názor, že násilí a podobné nevhodné zacházení je vlastně normou a je zasloužené (30).

Odborníci se do jisté míry shodují na důvodech, proč oběti setrvávají v domácnosti či vztahu, kde je násilí páčáno. Mezi důvody setrvání patří závislost na partnerovi, kdy oběť nemá byt, nemá kam odejít s dětmi a často nemá ani vlastní příjem. Oběť bývá izolována od rodiny a sociálního okolí, nemá tedy žádnou podporu při rozhodování a uvědomuje si, že neví, jaké jsou možnosti pomoci a právní podpory. Oběť je provázena strachem o svou budoucnost a budoucnost svých dětí, jak sama

vše zvládne a hlavně jak bude reagovat partner. Kromě těchto důvodů se oběť musí vyrovnat se změnami ve své psychice, což není opravdu lehké. U oběti se postupně objevují pocity úzkosti, deprese, bezmocnosti, hněv, lítost, poruchy spánku či příjmu potravy, intimně prožívá pocity viny a studu. Může také mít potíže s alkoholem. Oběť se stává labilní a mohou se projevit i sebevražedné tendence. (31, 15, 24)

Samozřejmě se nelze domnívat, že tyto charakteristiky ohrožené osoby, oběti a pachatele jsou pravidlem. Je velmi těžké rozpoznat jak pachatele, který je často mistrem přetvářky, tak oběť, která často o pomoc nežádá či ji dokonce odmítá (15).

1.1.3 Druhy a formy domácího násilí

U domácího násilí můžeme rozlišit různé druhy násilného jednání, které se mohou objevit jednotlivě, ale velmi často se vyskytují v kombinaci. Nejčastější kombinací je fyzické násilí spojené s násilím psychickým.

Fyzické násilí: Fyzické násilí má řadu forem. Lze do něj zahrnout různá poranění, zranění většího rozsahu, těžké ublížení na zdraví a dokonce i smrt (15). Zahrnuje např. bití rukama nebo předměty, kopání, škrčení, ohrožování zbraní, znehybňování oběti (13). Mezi fyzické násilí je také počítáno odpírání pití, jídla nebo léků, základních hygienických potřeb, spánku a též promyšlené vystavování oběti extrémním podmínkám např. chladu, dešti apod. (15).

Psychické násilí: Psychické násilí má stejně jako fyzické násilí řadu forem, avšak oproti fyzickému násilí ho lze špatně identifikovat. Pachatel své útoky volí přesně na nejslabší místa psychiky oběti. Těžko se dokazuje, protože nezanechává viditelné stopy jako násilí fyzické (15). Nejčastěji je užívána tzv. verbální agrese, která zahrnuje nadávky, urážky, výsměch, hrozby, zastrasování, obviňování, vydírání. Dále zahrnuje ničení oblíbených věcí oběti, hrubé chování, znevažování, pohrdání obětí, odpírání oblíbených činností (13).

Ekonomické násilí: Ekonomické násilí znamená omezení či plný zákaz oběti disponovat finančními prostředky, ať rodinnými nebo vlastními. Pachatel přebírá veškerou kontrolu nad příjmy a výdaji oběti a zatajuje ekonomickou situaci rodiny. Dále ekonomické násilí zahrnuje např. neposkytování prostředků na společnou domácnost

a na děti, zákaz docházet nebo ucházet se o zaměstnání, neplacení nákladů spojených s bydlením, rozprodávání zařízení domácnosti či přidělování kapesného (19).

Sexuální násilí: Sexuální násilí se týká především žen, a to i ve velmi starém věku, dětí a mladistvých (15). Mezi sexuální násilí lze zahrnout všechny sexuální činy, které oběť podstupuje proti své vůli, nedobrovolně či s nechtí a jsou na oběti vynucovány (19). Rozlišujeme mezi formami sexuálního násilí – sexuální zneužívání (týká se dětí), sexuální obtěžování (sexuální návrhy), znásilnění a obchod se ženami či dětmi (15).

Sociální násilí: U sociálního násilí jde především o úplné izolování oběti od sociálního prostředí. Zejména o izolování od přátel a širší rodiny. Oběť má zakázáno telefonovat, vycházet. Oběti je přikazováno jak se má chovat, jak se má obléknout, zda smí číst knihy a jaké, dále je jí zakazováno sledování televize a poslouchání rádia nebo určování či zakazování zájmů oběti (19). Časté je též znemožňování oběti v sociálním prostředí (13)

Emocionální násilí: Emocionální násilí bývá úzce spjato s psychickým násilím a vzájemně se tyto druhy prolínají. Emocionální násilí je zaměřené na vše k čemu má oběť citový vztah a tím jsou hlavně děti. Pachatel má neustálou kontrolu nad tím, co oběť dělá, kde se nachází, s kým se stýká. Oběť je často citově vydírána, prohlašována za blázna a vše často prostřednictvím dětí (13). Do emocionálního násilí lze také zařadit demonstraci milostného poměru s jinou osobou (19).

1.1.4 Příčiny a specifika domácího násilí

Určení příčin domácího násilí je velmi obtížné. I samy oběti často nemohou určit, jak vše vlastně začalo. V knize Forenzní psychologie autorka uvádí, ve vztahu k příčinám domácího násilí, jednu z nejznámějších multifaktoriálních koncepcí, a to kauzální model D. G. Duttona, skládající se ze čtyř příčin:

1. Makrosystém – zahrnuje názor, kdy je domácí násilí podporováno a udržováno ve společnosti pomocí hierarchií hodnot, jež jsou založeny na dominanci mužů. Tím tak udržují vhodné klima pro domácí násilí zejména páchané na ženách (7).

2. Exosystém – exosystémem je chápáno životní a sociální okolí, které jednotlivce ovlivňuje. Zahrnuje formální a neformální sociální struktury, se kterými se osoba ve svém životě dostane do kontaktu. Patří sem např. nezaměstnanost, nízký příjem, nízká vzdělanost a nedostupnost sociální sítě (7).

3. Mikrosystém – tvoří jej rodina, kde mohou vznikat takové situace a okolnosti, jež zvyšují náchylnost k domácímu násilí. Do takových rizik se řadí privátnost rodiny a tím snížená sociální kontrola, neformální právo na ovlivňování členů rodiny, předepsané role v rodině, hluboké poznání členů rodiny. Členové rodiny znají slabá místa ostatních, ví jak je ranit a znají jejich reakce na zátěž (7).

4. Ontogenetické rovina – je zvláštním doplněním předchozích teorií příčin. Příčiny hledá v individuálních charakteristikách pachatele, oběti a jejich vzájemné interakce. Je zde předpoklad, že pachatel a oběť prošli specifickým ontogenetickým vývojem, osvojili si jisté vzorce chování, které se následně projeví ve vzájemné interakci (7).

Mezi obecně uváděné příčiny je zahrnuto hlavně osobnostní a povahové založení a tzv. zlomový okamžik (velmi často těhotenství nebo porod partnerky). Dále je to alkohol, domácí neshody, psychická nemoc, vliv rodičů, neúspěchy v práci, drogy či patologické hráčství (18).

Domácí násilí se od jiných trestných činů liší specifickými znaky. Autoři shodně jako specifické znaky uvádějí:

Neveřejnost – k domácímu násilí dochází v soukromí, nebo výjimečně jinde v ústraní, stranou společenské kontroly. Nejčastěji je takovým místem společný byt (18, 33).

Eskalace – domácí násilí začíná nejprve jednotlivými urážkami, dále pokračuje častějšími útoky na psychiku oběti, snižování její důstojnosti. Postupně se násilí stupňuje k fyzickým útokům a závažným trestným činům, které ohrožují zdraví a život (33, 1).

Opakování a dlouhodobost – u domácího násilí jde o útoky, které se opakují. Nelze tedy po jediném útoku soudit, zda jde o domácí násilí, avšak může to být jeho počátek. Charakteristická je dlouhodobost násilného jednání (33, 1).

Rozdělení rolí – v případě domácího násilí se postavení osoby ohrožené a násilné nemění, role se nestřídají. Útoky jsou vždy vedeny jednostranně. Jednoznačně je určená osoba pachatele a osoba ohrožená (33,1).

Specifický je také tzv. cyklus násilí, který je typický pro průběh domácího násilí. Zahrnuje tři oddělené fáze, které se opakují a stupňují (23).

Fáze 1. narůstání tenze – obsahuje např. kritizování, nadávky. Násilník je podrážděný, rozčilený. Oběť má strach, dělá cokoli, aby se vyhnula násilí (23).

Fáze 2. násilí – samotný akt násilí, který má relativně krátký průběh (od několika minut do několika hodin). Napětí z první fáze eskaluje v násilí, které může mít za následek zranění či dokonce smrt (23).

Fáze 3. „líbánky“, klid – V této fázi se pachatel omlouvá, odprošuje, slibuje, že se situace již nebude opakovat, projevuje lítost, vyznává lásku a dává dárky. Často také obviňuje oběť, že je příčinou a je všeho vina. Oběť pachateli často odpouští, věří v nápravu a lásku. V některých případech se oběť vzepře, neuzná omluvu a chce odejít. Bohužel následně se pachatel přiklání k vyhrožování a vydírání (23).

1.1.5 Syndrom týrané ženy a stockholmský syndrom

Syndrom týrané ženy je projevem selhání obraných mechanismů, které má různé příčiny. V souvislosti s manipulací a týráním pak dochází ke změně psychických vlastností a způsobů reagování oběti (30). Projevy syndromu mohou být různé a mohou se lišit u jednotlivých případů. Mezi nejčastější patří: setrvávání u agresora, útoky od agresora s následnými opakovanými návraty, podání a vzetí zpět trestního oznámení, strach z reakcí agresora, iluze přetrvávajícího vztahu, nejasnosti ohledně zodpovědnosti za násilí, obavy ze ztráty dětí, sociální izolace, obavy ze ztráty socio-ekonomické úrovně a tzv. stockholmský syndrom (11).

Stockholmský syndrom byl popsán poprvé roku 1974 v souvislosti se zadržením rukojmí jako specifické vytvoření emocionální vazby a závislosti mezi obětí a pachatelem. Pro rozvinutí stockholmského syndromu jsou nutné předpoklady jako: život oběti je v ohrožení, oběť nemůže uniknout nebo se domnívá, že je útěk nemožný, oběť je izolována od okolí a pachatel projevuje oběti přechodně určitou míru náklonnosti a laskavosti. Mnoho obětí domácího násilí žije dlouhý čas právě jako rukojmí, izolovány od běžného života, a proto se může stát, že oběť přijímá názory pachatele a odmítá pomoc. (19, 31)

Pro trestněprávní soudy je důležité k syndromu týrané ženy či stockholmskému syndromu přihlížet v rámci psychologické expertizy (8).

1.2 Kriminologické hledisko trestných činů souvisejících s domácím násilím a jejich objasňování

1.2.1 Trestná činnost související s domácím násilím

Podle kriminologické teorie můžeme trestné činy shrnout do jednotlivých skupin, v nichž trestné činy zanechávají shodné či obdobné stopy, a proto je lze vyšetřovat shodnými metodami. Jako specifickou skupinu tak lze označit i trestné činy související s domácím násilím, které se vyznačují významnými kritérii ve způsobu spáchání. (1) Bango-Konrád do nich zahrnují tyto znaky:

- 1. specifické místo činu** – ke spáchání trestného činu dochází v soukromí tj. v obydlí
- 2. specifikum oběti** – v případě oběti jde o osoby pachateli blízké nebo jemu svěřené do péče, mají tedy specifický vztah k pachateli
- 3. specifický následek** – následkem je v tomto případě psychická či fyzická újma na zdraví nebo životě oběti

Z uvedených specifik trestných činů souvisejících s domácím násilím lze vymezit homogenní skupinu společensky nebezpečného jednání páchaného obdobným způsobem, přestože může naplňovat znaky rozdílných skutkových podstat trestných činů uvedených ve zvláštní části trestního zákoníku. Z toho vyplývá, že homogenní skupinou mohou být trestné činy související s domácím násilím pouze

z hlediska kriminalistického (dle metodiky vyšetřování), ale nemohou být homogenní z hlediska trestněprávního (1). „*Jak různorodé mohou být formy, etapy a intenzita domácího násilí, tak různorodá může být trestní kvalifikace jednání pachatele*“ (1, str.9).

Nejčastějšími trestnými činy páchanými v souvislosti s domácím násilím jsou:

- a) trestné činy proti životu a zdraví
  - vražda podle § 140 TZ
  - ublížení na zdraví podle §§ 145, 146, 147, 148 TZ
- b) trestné činy proti svobodě
  - zbavení osobní svobody podle § 170 TZ
  - omezování osobní svobody podle § 171 TZ
  - vydírání podle § 175 TZ
  - útisk podle § 177 TZ
- c) trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti
  - znásilnění podle § 185 TZ
  - sexuální nátlak podle § 186 TZ
  - pohlavní zneužití podle § 187 TZ
- d) trestné činy proti rodině a dětem
  - týrání svěřené osoby § 198 TZ
  - týrání svěřené osoby ve společném obydlí § 199 TZ
- e) trestné činy narušující soužití lidí
  - násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci § 352 TZ (1, 35)

1.2.2 Typické motivy a specifika objasňování domácího násilí

Oproti jiným trestným činům se domácí násilí vyznačuje určitými zvláštnostmi, které pak znesnadňují jeho odhalení, prevenci a případný trestní postih. Mezi základní motivy pro trestné činy spojené s domácím násilím lze zařadit potřebu demonstrace síly, dominantního postavení a z toho vyplývající pocit moci a nadřazenosti. Dalším motivem často bývá neodůvodněná žárlivost pachatele. Jedná se o pachatelovu potřebu určitého „vlastnictví“ osoby svého zájmu. V případě žárlivosti jde také o dvě roviny

v souvislosti s domácím násilím. V prvním případě můžeme žárlivost považovat za motiv domácího násilí a v druhém případě můžeme žárlivost považovat za způsob psychického násilí vyvíjeného pachatelem proti oběti. (1, 22)

Mezi nejčastější specifika autoři řadí:

a) **Úzký emocionální vztah nebo vztah závislosti mezi pachatelem a obětí.**

Oběti velmi dobře znají pachatele a často jsou s ním v blízkém vztahu. Mají společné děti, majetek, bankovní účty, okruhy příbuzných a známých apod. Právě takový emocionálně úzký vztah přispívá k vysoké míře latence, kdy oběti nejsou ochotny trestný čin oznámit a spolupracovat s policií a soudy. Právě sociální a ekonomická závislost je pak vhodným prostředím pro páchaní domácího násilí. Z toho též vyplývá, že takovéto násilí je těžko udržitelné pod kontrolou jen pomocí právních sankcí a zastrasování, právě proto, že se předpokládá jeho vysoká latence a pachatel mnohdy nekalkuluje s majetkovým prospěchem. (1,22,13)

b) **Soukromí jako místo činu.** To je též významným specifikem domácího násilí. Pachatel na svou oběť působí mimo veřejnou kontrolu, zejména ve společném obydlí, kde pachatel využívá nedotknutelnost soukromí. Se soukromím také často souvisí absence svědectví. Respektive, když je svědek přítomen, zpravidla to bývá dítě, a to různého věku. (1,22)

c) **Nízká kriminální citlivost a tolerance obyvatelstva k domácímu násilí.**

I přes nové instituty a zájem o řešení problematiky domácího násilí ze strany odborníků, je problematika domácího násilí veřejností vnímána jako soukromý problém. Změna veřejnosti k přístupu k této problematice bude nejspíše dlouhodobým procesem. Avšak změna je více než nutná. Právě takovýto přístup zakrývá trestnou činnost související s domácím násilím. Osoby blízké oběti zakrývají závažnou situaci násilí a zejména v počátečních stádiích nepodporují oběť k řešení své situace. S tímto souvisí i problém, kdy u některých trestných činů domácího násilí nelze jednoznačně určit, kdo je pachatelem a kdo obětí. (1,22)

d) **Opakování menších incidentů.** U domácího násilí jde spíše o nahromadění jednotlivých mnohdy drobných činů, které jsou závažné ve svém souhrnném pojetí a oběti způsobují značné utrpení. Právní systém rozlišuje jednotlivě definované činy,

kterých se v rámci domácího násilí může objevit hned několik, nebo naopak na skutkovou podstatu daného činu nedosáhnou (13). Významným hlediskem je efekt obrany, který má přirozený psychologický posilující účinek, i když agresor většinou zůstane nepotrestán, neboť okolí incidenty přechází jako normu (32).

Mezi hlavní specifika patří zejména důkazy. Pomáhající pracovníci a zejména pak policie mají co nejlépe zmapovat vzniklou situaci a opatřit co nejvíce vypovídajících důkazů. Ovšem získat průkazné důkazy je často velice obtížné. Je-li oběť fyzicky týrána a na svém těle má jasná viditelná zranění, která posoudí lékař, je důkaz jasný. Je-li oběť týrána psychicky, ekonomicky apod., není pak dokazování snadnou záležitostí. Ve většině případů také chybí svědectví, které by napomohlo objasnění situace. (32,1)

1.2.3 Dítě jako svědek domácího násilí

Jak uvádí ve své knize Čírtková, v souvislosti s domácím násilím je hlavní pozornost odborníků zaměřena na hlavní aktéry, tedy na pachatele a jeho zneužívanou dospělou oběť. Ve většině vztahů však vyrůstají děti a i na ně jest nutno pohlížet jako na oběti domácího násilí. Co se týká vztahu domácího násilí a dětí, můžeme rozlišit dva různé pohledy. Z prvního hlediska dítě postihuje přímá viktimizace. Jde o situace, kdy agresor útočí nejen na partnera, ale i na dítě. Častá je též situace, kdy dítě chrání svou matku a přitom je také zasaženo násilím. Z druhého hlediska jde o nepřímou viktimizaci, kdy se dítě ocitá v roli svědka domácího násilí (7).

Hrušková, Kozlová uvádějí, že děti bývají až v 90% přímými svědky násilí mezi rodiči. Je pak výstižné, když Světová zdravotnická organizace považuje pouhou přítomnost dítěte při domácím násilí za psychické týrání (18). Co však bývá shodné u přímé i nepřímé viktimizace jsou emocionální následky. Dítě bývá velmi traumatizováno a často se u něj projeví příznaky posttraumatické stresové poruchy. Na dítěti se dále projevují dopady domácího násilí zejména pocity viny a bezmoci, nízkým sebevědomím, depresemi, anxietou, nočními můrami, agresivitou, vzteklostí, iritabilitou, impulsivností, zvýšenou nemocností, interpersonálními problémy a vymizením empatie (7).

1.2.4 Účast obětí domácího násilí v trestním procesu

Pro všechny oběti domácího násilí by měl být shodně zajištěn přístup k systému trestní justice. Oběti by měly být podporovány, aby se do systému trestní justice zapojily. Mělo by jim být pomáháno překonat překážky, na které oběti domácího násilí narážejí a systém trestní justice by k těmto překážkám měl přihlížet. Překážky vznikají převážně z takových faktorů, které uvádí Dufková, Zlámal: „*rozdílná kultura, rasa, jazyk, nedostupnost finančních prostředků, vzdělání, věk nebo občanství*“ (13str11).

Nejprve dochází k oznámení trestného činu nebo jiné viktimizující události orgánu činnému v trestním řízení. Tímto faktem je zahájen proces, kdy cílem je zjistit, zda se čin stal, identifikovat pachatele viktimizace a předvést ho. Trestní řízení je náročné a zdlouhavé. Oběť má velice těžké postavení neboť z právního hlediska je na ni nazíráno jako na údajnou oběť. (13)

Stručně do třech fází rozděluje trestní řízení ve své knize Vodáčková (32, str479):

1. Přípravné řízení – Policie ČR koná vyšetřování a zjišťuje odpovědi na základní kriminalistické otázky, např.: co se stalo, kde, kdy, kdo, jak, čím, proč apod. (32). Také objasňuje, která skutková podstata trestného činu byla naplněna, tedy jaké trestné činy byly spáchány. Jak již bylo uvedeno výše, nejtypičtějším trestnými činy souvisejícími s domácím násilím jsou trestné činy „Týrání svěřené osoby“ podle § 198 TZ a „Týrání osoby žijící ve společném obydlí“ § 199 TZ (1, 14, 35). Je-li dostatečně odůvodněn závěr, že byl spáchán trestný čin a že jej spáchala určitá osoba, rozhodne policejní orgán o zahájení trestního stíhání (36, 14).

2. Obžaloba – Státní zástupce podá obžalobu na obviněného, jestliže výsledky vyšetřování ukazují opodstatněné důvody postavit obviněného před soud (14,36).

3. Řízení před soudem – i zde platí zásada ústnosti, bezprostřednosti, legality a oficiality (32).

Nejdůležitější rolí oběti domácího násilí v trestním řízení je role svědka. Tato role je nezastupitelná a v mnoha případech stěžejní. Poškozený zde má plné právo odepřít výpověď podle § 100 TŘ (36). Bohužel využití tohoto práva v mnoha případech vede k tomu, že obžalovaný není odsouzen a páčání trestné činnosti související

s domácím násilím se opakuje. Do nedávné doby bylo příčinou odepření výpovědi to, že oběť byla často agresorem ovlivňována i během trestního stíhání, protože ne vždy je pachatel vzat do vazby. Aby k ovlivňování oběti nedocházelo, významně napomáhá zákon č. 135/2006 Sb.

Úspěch vyšetřování a trestního řízení mimo jiné nezávisí jen na informacích od oběti, ale i na informacích pro oběti. Orgány činné v trestním řízení by měly pravidelně informovat oběť o tom, jak se vyvíjí jejich případ. Jsou-li oběti takto informovány, cítí zájem a respekt orgánů činných v trestním řízení, lépe pak s nimi spolupracují a cítí větší potřebu se na trestním řízení aktivně podílet (13).

1.2.5 Spolupráce se znalci a jinými odborníky

„V procesu odhalování, objasňování a vyšetřování trestných činů a jiných společensky škodlivých událostí jsou mnohé kriminalisticky významné informace obsažené ve stopách pro orgány činné v trestním řízení nesrozumitelné“ (21, str.306). Z tohoto důvodu si orgány činné v trestním řízení přibírají na pomoc odborníky a znalce či žádají odborné vyjádření podle § 105 TR (36). Musil, Konrád uvádějí čtyři základní formy odborných znalostí, jsou jimi: 1. *odborné vyjádření*, 2. *znalecký posudek*, 3. *konzultativní činnost*, 4. *kriminalisticko technická činnost* (21, str.306).

V souvislosti s domácím násilím jsou nejčastěji přibíráni znalci z oboru psychologie, psychiatrie a lékařství.

Psychiatricko-psychologická expertiza – U trestných činů souvisejících s domácím násilím je specifické, že se znaleckému psychologickému zkoumání podrobují nejen pachatel ale i oběť (1). Je to zejména z důvodu věrohodnosti výpovědi a charakteristiky osobnosti oběti. Také je možné posuzování možných následků, které mohl trestný čin zanechat na psychice oběti, tedy přítomnost posttraumatické stresové poruchy (7). Dále se odborník z oblasti psychologie přizve v případě, je-li u trestného činu přítomen svědek, zvláště pak je-li svědkem dítě. V případě podezření, že trestný čin vyvolal chorobné změny v psychice, je nutné jako odborníka zvolit psychiatra, který posoudí stav v rámci lékařského vyšetření. Avšak každý by si měl uvědomit, že oběť po prožitém týrání může trpět určitými symptomy, které jsou normálním důsledkem

prožití události. Proto nahlížet na takto týranou osobu jako na osobu duševně nemocnou by bylo velmi zavádějící. (1)

Soudně-lékařská expertiza – U trestných činů souvisejících s domácím násilím se tento druh expertizy soustředí hlavně na účinek fyzického násilí na organismus oběti. Zjišťuje se mechanismus vzniku zranění, který je stěžejním ukazatelem, zda zranění odpovídají předpokládanému způsobu týrání a zda se shodují závěry expertizy s výpovědí oběti. Dále se posuzuje charakter a závažnost zranění, délka léčení, pracovní neschopnost a následky zranění. Provádí se i toxikologické vyšetření. Expertiza se provádí formou odborných vyjádření. Mohou to být lékařské zprávy či výsledky vyšetření provedené na základě prohlídky těla oběti nebo pachatele na základě § 114 odst. 1 TŘ. V nejzávažnějších případech dochází k posudkům z oblasti soudního lékařství na základě § 115 odst. 1 TŘ, kdy jde o prohlídku a pitvu mrtvoly. (1, 36) Soudně lékařská expertiza je velmi důležitým důkazním materiálem, zvláště pak při trestných činech souvisejících s domácím násilím, kde často proti sobě stojí pouze výpovědi oběti a pachatele a jiných důkazů není.

Kriminalistická expertiza – Zkoumá rozdílné stopy trestného činu a jiné důkazy. V souvislosti s domácím násilím se nejčastěji vyskytují následující kriminalisticko-technické expertizy: *biologická expertiza, expertiza z oboru kriminalistické chemie, transologická expertiza, mechanoskopická expertiza, expertiza písma a rinoskopická expertiza* (1, str.54).

1.3 Činnost institucionálních aktérů u domácího násilí

Rychlé zotavení oběti domácího násilí závisí zejména na respektu a poskytnutí pomoci profesionálními a dobrovolnými pracovníky, kteří s nimi přicházejí do styku. Tito pracovníci by měli být odborně proškoleni a současně by měli projevovat zvýšenou citlivost vůči problémům oběti a domácího násilí (13).

Ve své práci se zaměřím na policii a další představitele orgánů činných v trestním řízení, intervenční centrum a sociálně právní ochranu dětí, kdy tyto představitelé často provázaně jednají v rámci interdisciplinární spolupráce.

1.3.1 Policie

Policie v případech domácího násilí hraje významnou roli. Je většinou první, kdo přijde s domácím násilím do styku a dojde k prvnímu kontaktu mezi policií a obětí (13). Na policii se obracejí zejména osoby ohroženém násilím, které jsou v akutním ohrožení přímého násilí, kdy násilí eskalovalo. Volají linku 158. V menším počtu se pak na policii obracejí ty osoby, u nichž akutní ohrožení násilím pominulo, ale chtějí na agresora podat trestní oznámení. Na policii se neobrací pouze oběť, ale v některých případech i svědci násilí (blízcí příbuzní, přátelé) či sousedé (31). *Úloha policie v případech domácího násilí spočívá zejména v:*

1. *intervenci – poskytnutí ochrany oběti*
2. *vyšetřování – shromažďování faktů a důkazů*
3. *pomoci – zajištění řádné pomoci od jiných organizací (31, str.19)*

Pomoc policie je v případech domácího násilí primárně zaměřena na pomoc oběti a zastavení dalšího násilí. Dochází zde ale ke střetu mezi chráněnou domovní svobodou a ochranou života, zdraví a jiných práv a svobod oběti. Proto stále panuje nejistota, jak situace související s domácím násilím vyhodnocovat, řešit a jak jednat s obětí. (13)

V nynější době rozhodování mírně usnadňuje institut vykázání násilné osoby na základě zákona na ochranu před domácím násilím (zákon č. 135/2006 Sb.), který může policie využít jako preventivní činnost (11). Policista hodnotí riziko budoucího nebezpečného útoku a to dle počtu hlášených útoků a počtu uskutečněných výjezdů, zda jsou útoky opakované a jejich intenzita se stupňuje. Dále hodnotí aktuální situaci na místě činu, zajištění stop a důkazů, zjištění informací od svědků, agresora a oběti. Policie také vyhodnocuje stupeň nebezpečnosti násilné osoby, rizika pokračování a stupňování násilí po odjezdu policie (14).

Užití vykázání násilné osoby může také podpořit metoda SARA DN (Spousal Assault Risk Assessment), kterou lze užít v praxi po proškolení. Tato metoda zahrnuje patnáct otázek ve třech směrech. Otázky pomohou nastínit u násilné osoby, jak se chová v soukromí a na veřejnosti, u osoby ohrožené pomáhají rozpoznat její zranitelnost (11).

Čírtková, Vitoušová uvádějí faktory zvýšeného rizika, jestliže násilná osoba: *je držitelem střelné zbraně, je abuzérem alkoholu nebo jiných drog, vyhrožuje zabitím nebo sebevraždou, napadá děti, trpí chronickou žárlivostí, má sklon ke slídění či pronásledování oběti, ničí předměty, ke kterým má ohrožená osoba vztah, ubližuje domácím zvířatům, již napadla i zakročující policisty. Jsou-li přítomny dva a více rizikových faktorů zvýšeného rizika, je ohrožení oběti velmi vážné.* (11str.111-112) Shledá-li policie dostatečné důvody, má tedy pravomoc vykázat pachatele ze společného obydlí na dobu 10 dnů, a to i bez souhlasu ohrožené osoby.

Na policii navazují další instituce a možnosti pomoci, nejlepší postup je v rámci již výše zmíněné interdisciplinární spolupráce.

1.3.2 Státní zástupce

V případě, že dochází k domácímu násilí, má oběť právo podat na pachatele trestní oznámení přímo na státní zastupitelství. Následuje pak spolupráce s policií a následné vyšetřování. Možný je také opačný běh událostí, kdy po vyšetření trestného činu a zadržení podezřelého jsou případy předány státním zástupcům. (13,29)

Státní zástupci jsou většinou zaměřeni na úspěšné stíhání trestních věcí tím nejspravedlivějším a nejúčelnějším způsobem. To však může být v rozporu s přáním a potřebami oběti. *Státní zástupci by měli mít na paměti, že je to oběť a nikoli stát, která je přímo postižena trestným činem. Oběti mají odůvodněný zájem na stíhání pachatele, a měly by být ve všech stádiích řízení zapojeny do procesu tvorby rozhodnutí* (13str 23). Prvořadým úkolem státního zástupce je bezpochyby předložit případ soudu a dohlédnout, aby bylo spravedlnosti učiněno zadost. Státní zástupce má tedy v přípravném řízení dominantní postavení. Spolupracuje v součinnosti s Policií ČR, kdy policii může např. uložit provedení úkonů k objasnění věci či zjištění pachatele. Též může vyžadovat od policie spisy, dokumenty, materiály a zprávy o postupu (36). I přesto, že státní zástupci mají jasně definované postupy a pravomoci, mají velkou možnost pozitivně působit na oběť. Mají příležitost oběť informovat, motivovat a zaangažovat ji do trestního procesu. Bude-li tato příležitost využita, má oběť velkou

šanci trestní proces lépe snášet a ve vzájemné spolupráci s ostatními institucemi a pomáhajícími odborníky je možno tak předcházet sekundární viktimizaci (13).

1.3.3 Soudy

Soudy jsou nezávislé instituce, jež konají mj. trestní řízení. Soudy jsou nestranné orgány, které navazují na předložení případu státním zástupcem a dohlíží na průběh trestního řízení (13). „*Soudci ukládají pachatelům trest za trestné činy, pro které byli souzeni. Je důležité aby soudci zahrnuli informace o dopadu trestného činu na oběť do svých úvah o přiměřených trestech.*“ (13, str. 26) Soudci mají za povinnost zvažovat a chránit práva všech subjektů trestního řízení. Soudci mohou poskytnout obětem domácího násilí ochranu, tj. užitím různých metod vedení řízení (šetrný výslech dětského svědka, zamítnutím návrhu obhajoby, který je zjevně pro oběť znevýhodňující apod.) (13).

Soudní řízení je pro oběť velice stresující a vyskytuje se zde vysoká hrozba sekundární viktimizace. V tomto případě je účinné ze strany soudce snaha urychlit soudní řízení tak, aby nedocházelo k dalším stresovým situacím (31).

Pokud se osoba cítí být ohrožena na zdraví, životě nebo je-li ohrožena její svoboda či lidská důstojnost, může se obrátit přímo na soud a žádat o vydání předběžného opatření podle § 76b občanského soudního řádu. Dojde-li soud k rozhodnutí, že je vážně ohrožena alespoň jedna z uvedených skutečností, žádost o vydání předběžného opatření potvrdí. Násilná osoba po tomto rozhodnutí musí opustit společné obydlí, nesmí vystupovat do bezprostředního okolí navrhovatele a zdržovat se tam. Také se násilná osoba musí zdržet setkávání a nežádoucího sledování navrhovatele na dobu 1 měsíce či po prodloužení až na 1 rok. Soud by měl rozhodnout nejpozději do 48 hodin od podání návrhu. (37, 29) V případě vydání předběžného opatření dle občanského soudního řádu se nepřihlíží k tomu, zda byla násilná osoba již vykázána rozhodnutím policie.

Dojde-li k vykázání násilné osoby policií ČR na dobu 10 dnů a jsou-li důvody pro prodloužení doby vykázání, požádá se soud ještě před uplynutím lhůty o prodloužení. Soud poté rozhodne nejpozději do 48 hodin (29).

1.3.4 Sociálně právní ochrana dětí (OSPOD)

Počet nezletilých dětí, kteří jsou svědky domácího násilí stále roste. V případě, že se nezletilé dítě dostalo do styku s domácím násilím, měla by o tom být neprodleně informována sociální pracovnice oddělení sociálně právní ochrany dětí (29). Sociálně právní ochranou dětí je dle zákona č. 359/1999 Sb. O sociálně právní ochraně dětí rozuměno:

- a) *ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,*
- b) *ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,*
- c) *působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny (38).*

Do péče OSPOD spadají děti, u kterých je narušena či ohrožena výchova. Děti, které se nacházejí v různých nepříznivých sociálních situacích a jsou narušena jejich práva na příznivý vývoj. V případě domácího násilí se dítě ocitá v situaci, kdy je vážně ohrožen jeho vývoj a to díky závadovým projevům jednoho z rodičů nebo nezpůsobilostí a asociálním chováním rodiče. OSPOD se tedy dle novely zákona č. 135/2006Sb. zaměřuje na děti ohrožené násilím mezi rodiči, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami. V takovýchto případech je zásah OSPOD zásadní. Velký přínos má především v situacích, kdy se rodiče neshodnou v podstatných věcech týkajících se dítěte a při úpravě poměrů dětí, jejichž rodiče již nežijí spolu. (19, 40)

Sociální pracovníci můžete požádat o:

- a) *pomoci při sepsání žádosti o svěřenání nezletilých dětí do výchovy,*
- b) *pomoci při hledání azylového či krizového ubytování,*
- c) *pomoci při zajištění následného bydlení,*
- d) *kontakty na nejbližší specializovaná centra pro oběti násilí a pro děti, které se staly svědky domácího násilí (29).*

Na OSPOD se může při podezření na ohrožení dítěte domácím násilím obrátit kdokoli a to i anonymně. OSPOD je pak povinen každé oznámení prověřit.

1.3.5 Intervenční centrum

Intervenční centra byly zřízeny zákonem č. 135/2006Sb., kterým dochází ke změnám v zákoně o sociálních službách a v zákoně o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení. Intervenční centra byly založeny za účelem poskytování pomoci osobám ohroženým domácím násilím. Intervenční centrum se nachází v každém kraji a krajské samosprávy by je měly zřizovat a spravovat. Osobám, které se obrátí na intervenční centrum se poskytuje bezprostřední individuální psychologická a sociální pomoc, ambulantní nebo azylové povahy. Též se ohroženým osobám poskytuje pomoc v rámci zprostředkování sociální, lékařské, psychologické a právní pomoci. (31) *Cílem práce Intervenčního centra je napomoci uživateli vyřešit svoji krizovou situaci zapříčiněnou domácím násilím a vrátit se k běžnému životu (12).*

Intervenční centra se podílejí a organizují tzv. interdisciplinární spolupráci se státními, samosprávnými a nestátními institucemi, která je zaměřena na pomoc osobám ohroženým násilím, jež koordinují prostřednictvím interdisciplinárního týmu (31).

Intervenční centrum též poskytuje pomoc osobám v souvislosti s policejním vykázaním násilné osoby ze společného obydlí. Dojde-li k vykázaní násilné osoby ze společného obydlí Policí ČR a Intervenční centrum má povinnost kontaktovat oběť do 48 hodin od chvíle, kdy je o vykázaní Policie ČR informovala. V rámci prvního kontaktu pracovník Intervenčního centra zjišťuje, zda ohrožená osoba ochranu vnímá jako dostatečnou a zda porozuměla všem informacím poskytnutých Policí ČR. (12, 29, 31)

Intervenční centra většinou shodně poskytují:

- *osobní konzultace*
- *telefonické konzultace*
- *krizovou intervenci*
- *sociální poradenství*
- *podpůrnou psychoterapii*
- *právní poradenství*
- *sestavení bezpečnostního plánu*
- *zprostředkování dalších služeb ohrožené osobě*

- *pomoc při zpracování písemných žádostí a podání (např. návrh na předběžné opatření)*
- *koordinační role mezi institucemi podílejícími se na pomoci osobám ohroženým násilným chováním (12).*

1.4 Legislativa v České Republice

Lidská společnost, víc než kdy dříve vyžaduje regulaci, jež do ní vnáší řád, a která obsahuje pravidla, co jej udržují. Základním způsobem takovéto regulace, jsou právní normy, které obsahují pravidla chování, tj. zákazy a příkazy (11). *„Vliv na právní normy a jejich obsah mají i další faktory, jako je právní vědomí, pravidla slušnosti, morálka dané společnosti a spravedlnost“* (11, str.149).

Domácí násilí bylo dlouho přehlíženo a považováno za věc soukromou. Bylo již načase si uvědomit, že i v případě, kdy agresorem je partner či jiná blízká osoba, jde o porušování základních lidských práv. V posledních letech se však přístup výrazně mění. Velmi legislativně pomohlo např. začlenění skutkové podstaty trestného činu „Týrání osoby žijící ve společném obydlí dle § 199 a Týrání svěřené osoby dle § 198“ do trestního zákoníku, nebo přijetí zákona tzv. „o vykázaní“. (35, 5)

1.4.1 Zákon o přestupcích

Útoky, se kterými se setkáváme v souvislosti s domácím násilím bývají často posuzovány jako přestupky a jsou postupovány k projednání před přestupkovou komisí obecního úřadu (19). Přestupkem se podle zákona č. 200/1990Sb. o přestupcích, §2 rozumí: *„zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v tomto nebo jiném zákoně, nejde-li o jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů anebo o trestný čin“* (39, str.1).

Nejčastějšími přestupky vztahující se k domácímu násilí jsou přestupky proti občanskému soužití podle §49 odst.1, zejména písmene a) a c). *„Takového přestupku se dopustí ten kdo, jinému ublíží na cti tím, že ho urazí nebo vydá v posměch nebo úmyslně naruší občanské soužití vyhrožováním újmou na zdraví, drobným ublížením na zdraví,*

nepravdivým obviněním z přestupku, schválnostmi nebo jiným hrubým jednáním“ (5, 39).

Za přestupek lze uložit sankce: *“ napomenutí, pokutu, zákaz činnosti, propadnutí věci“ (39).* Přestupkový zákon upravuje i postup při přestupkovém řízení. Podpůrnou funkci zde má správní řád (5).

1.4.2 Trestní zákoník

To, co je trestný čin a zejména, které jednání je, při splnění určitých kritérií trestným činem, stanoví pouze zákon. V České republice je to zákon č.40/2009 Sb. trestního zákoníku. Trestní zákoník umožňuje postihovat násilná jednání pouze v tom okamžiku, kdy dosahují intenzity trestného činu. (19, 5) Pojem trestného činu vymezuje § 13 odst. 1 zákona č.40/2009 Sb. : *„Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně“ (35, str.15)* Z této definice pak vyplývá, že musí být současně splněny podmínky, kterými jsou protiprávnost a znaky uvedené v trestním zákoníku (20). K odpovědnosti za trestný čin je třeba zavinění. Zavinění může být úmyslné či nedbalostní (35).

Důležitými pojmy v trestním právu vztahující se k domácímu násilí jsou týrání a společné obydlí.

Týrání - se týká osob blízkých a osob žijících ve společném obydlí. Pro soudní praxi se týráním rozumí zlé nakládání s osobou, které se vyznačuje vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti a určitou trvalostí, a které tato osoba pociťuje jako těžké příkoří. (34)

Společné obydlí – tím se rozumí byt nebo jiný prostor sloužící k bydlení a prostory k nim náležející tzn. byty, rodinné domky, obytné chaty, hotelové domy, ubytovny, vysokoškolské koleje apod. (34)

Násilí mezi blízkými osobami je stejně trestné jako násilí mezi osobami cizími, avšak právo České republiky nedefinuje domácí násilí jako trestný čin. Výraznou změnou bylo v roce 2004, do dříve trestního zákona, zařazení § 215a *„Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě“ (5).* Nyní novela trestního zákoníku upravila definici skutkové podstaty a definovala tento trestný čin jako § 199 *„Týrání*

osoby žijící ve společném obydlí“: *„Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společném obydlí, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta“* (35, str.55). Výše trestu se též odvíjí podle způsobu provedení činu a naplnění skutkové podstaty. Zvýšenou výměru trestu může pachatel získat z důvodu: spáchá-li čin zvlášť surovým či trýznivým způsobem, páchá-li čin po delší dobu či na nejméně dvou osobách a způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví či smrt (35).

Skutková podstata podle § 199 není zařazena ve výčtu trestných činů podle § 163 trestního řádu, tzn. že pro trestní stíhání podle § 199 není třeba souhlasu poškozeného (34).

U domácího násilí se často též vyskytuje trestný čin § 198 *„Týrání svěřené osoby“*: *Kdo týrá osobu, která je v jeho péči nebo výchově, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let. Zvýšenou výměru trestu může pachatel získat za stejných podmínek jako u § 199 odst.2 a 3 uvedených výše* (35). Předmětem útoku může být dítě nebo zletilá osoba, která pro nemoc, invaliditu, stáří, mentální retardaci apod. je odkázána na péči jiných osob. Nejde zde jen o týrání rodičů dítěte, ale i např.: týrání seniorů nebo tělesně či mentálně postižených osob (5). Mimo §§ 198, 199 může být u domácího násilí naplněna skutková podstata různých trestných činů a to i několika najednou. Výčet nejčastějších trestných činů je uveden výše v kapitole 1.2.1 Trestná činnost související s domácím násilím.

1.4.3 Zákon na ochranu před domácím násilím

Významným posunem vpřed v boji s domácím násilím bylo přijetí zákona č. 135/2006, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. Tento zákon umožňuje od 1.1. 2007 vykázat pachatele domácího násilí ze společně obývaného bytu či domu na dobu 10 dnů. Předběžným opatřením je také možno požádat o prodloužení doby vykázání a to až na dobu max. jednoho roku. Tento zákon také počítá se zřízením tzv. intervenčních center. (31, 40) Zákon č. 135/2006 Sb. upravuje zákon o Policii České republiky, občanský soudní řád, trestní zákoník, zákon o sociálním zabezpečení, zákon o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení (40).

Úkolem tohoto zákona je chránit oběti domácího násilí a prostřednictvím vykázaní pachatele dát oběti možnost rozhodnout se, co podnikne dál. Český zákon je inspirován rakouskou legislativou a v různých obdobách působí i v jiných zemích Evropské Unie. Prozatím jde o jeden z neúčinnějších nástrojů na ochranu obětí před domácím násilím. Aby zákon fungoval dobře, je potřeba nejen vykázaní, ale i spolupráce s ostatními odborníky, kteří oběti pomohou např.: sestavit bezpečnostní plán (5).

1.4.4 Zákon o Policii České republiky

Dne 1.1. 2009 vešel v platnost zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, který upravil dosavadní právní úpravu. Přivolání policie bývá nejčastější možností oběti domácího násilí jak chránit při akutním útoku své zdraví a život. Policie pro agresora znamená mnohdy jedinou možnou autoritu. K odhalování trestných činů a přestupků dává zákon policistům určitá oprávnění. Pro problematiku domácího násilí jsou to zejména oprávnění: *„požadovat vysvětlení od osob, vyzvat osobu, aby se dostavila k podání vysvětlení, zajistit osobu, odebrat zbraň, otevřít byt nebo jiný uzavřený prostor a rozhodnout o vykázaní“* (5, str.34). Těchto oprávnění lze užít samozřejmě až po naplnění zákonem stanovených podmínek.

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky přinesl také novou právní úpravu institutu vykázaní, která dává Policii ČR oprávnění dle stanovených podmínek vykázat násilnou osobu ze společného obydlí. Aby bylo oprávnění efektivně využito a sjednotil se postup policistů, byl vydán Závazný pokyn policejního prezidenta, ze dne 27. listopadu 2006, kterým se stanoví postup příslušníků Policie ČR v případech domácího násilí. (5, 41)

Policista má podle § 44, odst.1 oprávnění: *„Lze-li na základě zjištěných skutečností, zejména s ohledem na předcházející útoky, důvodně předpokládat, že se osoba dopustí nebezpečného útoku proti životu, zdraví anebo svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti, je policista oprávněn vykázat tuto osobu z bytu nebo domu společně obývaného s útokem ohroženou osobou, jakož i z bezprostředního okolí společného obydlí. Policista je oprávněn tuto osobu vykázat i v její nepřítomnosti“*

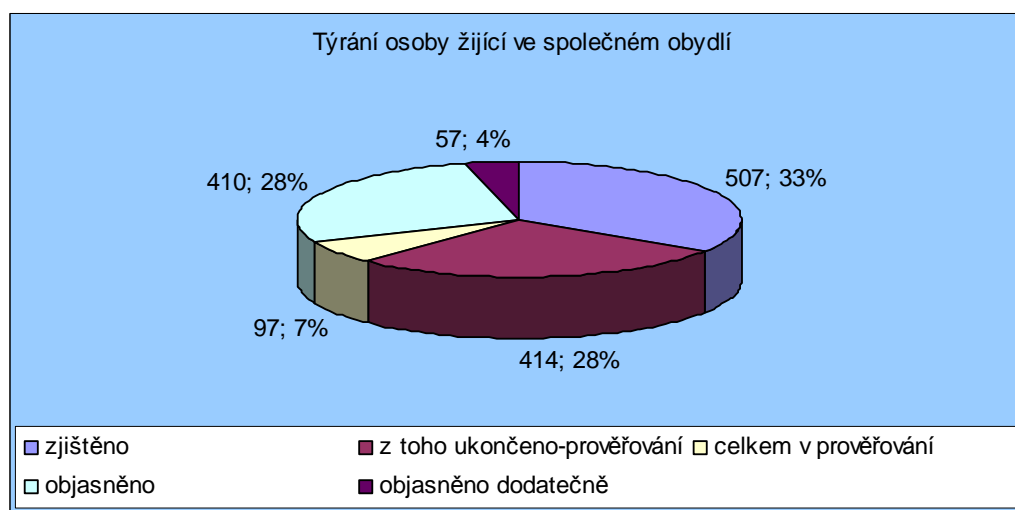

(41. str.11). Vykázaná osoba má právo sbalit si věci osobní potřeby, cennosti a dokumenty. Vykázaná osoba musí neprodleně opustit místo, kterého se vykázaní týká a odevzdat klíče od společného obydlí policistovi. Policista vykázanou osobu poučí o možnostech ubytování a poskytne součinnost. Dále má vykázaná osoba možnost vrátit se do 24 hodin pro další věci osobní potřeby a věci nutně potřebné pro výkon jeho zaměstnání. Vykázaní policista oznamuje ústně, a to jak osobě vykázané tak i ohrožené a vyhotoví potvrzení o vykázaní, které jim předá proti podpisu. Kopii úředního záznamu o vykázaní policie do 24 hodin od vstupu do společného obydlí zašle také intervenčnímu centru, soudu a orgánu sociálně-právní ochrany dětí.(41, 5)

1.5 Interpretace výsledků získaných ze statistických údajů PČR a OS-ROSA

Podle statistických údajů PČR bylo za rok 2009 zjištěno 507 případů trestného činu „Týránění osoby žijící ve společném obydlí“ (26). Další hodnoty viz. Graf 1.

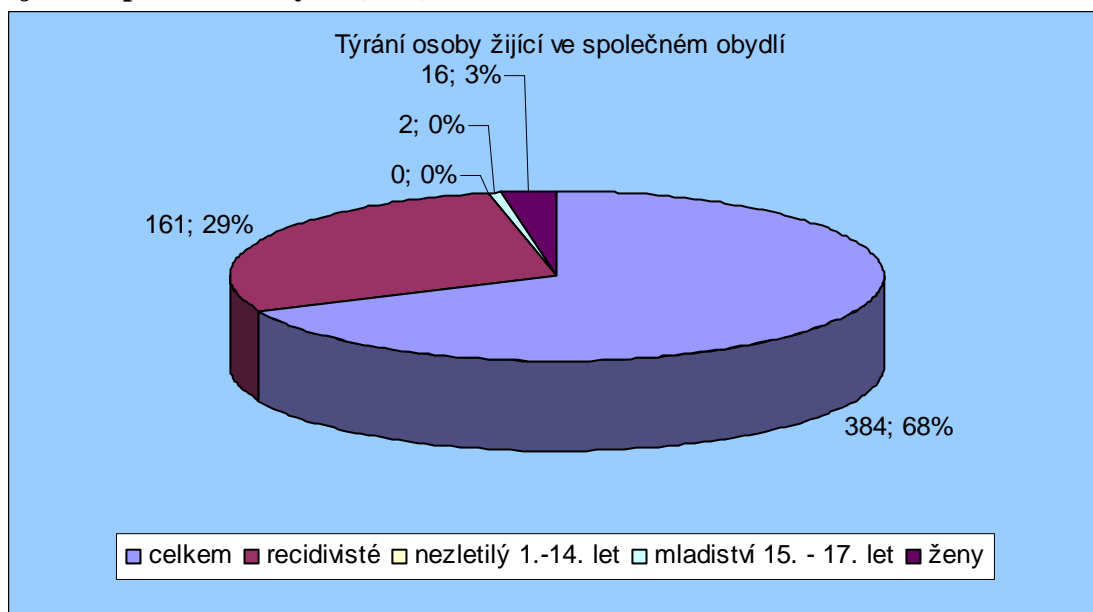
Graf 1: Kriminalita ČR za období od 1. 1. 2009 do 31. 12. 2009, Trestný čin: Týránění osoby žijící ve společném obydlí (v %)

Zdroj: Policie ČR, *Statistické přehledy kriminality*. [online] Policejní prezidium ČR, 2010. [cit. 2010-07-22] Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-327216.asp>

V souvislosti s trestným činem „Týrání osoby žijící ve společném obydlí“, bylo podle PČR stíháno a vyšetřováno 384 osob (26). Z toho, ve 161 případech šlo o recidivisty a v 16 případech stíhanou a vyšetřovanou osobou byla žena. Výsledky viz. Graf 2.

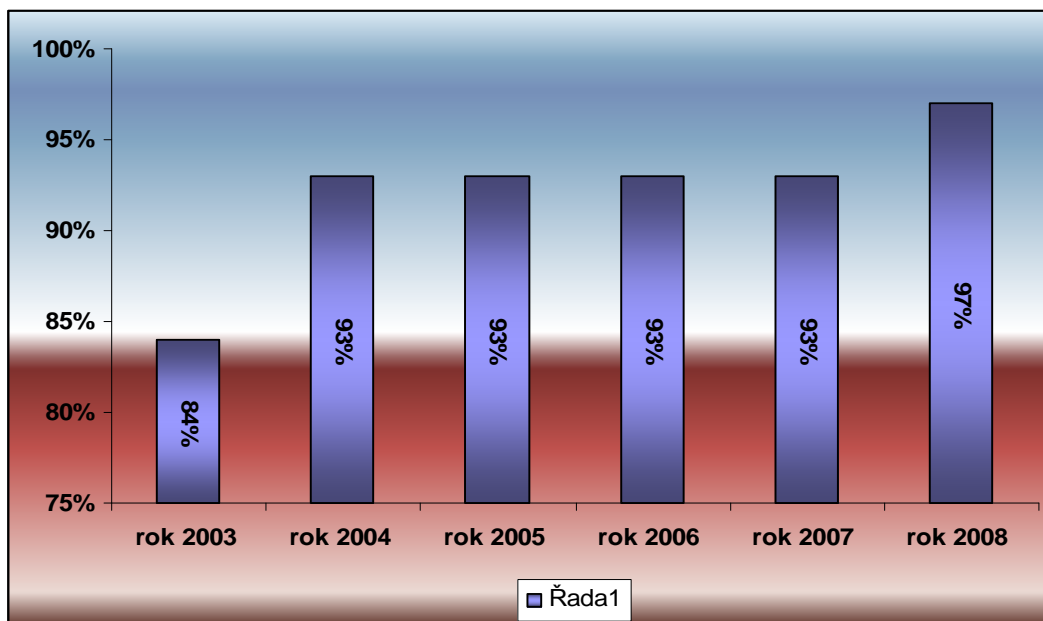
Graf 2: Stíháno a vyšetřováno osob v souvislosti s trestným činem: Týrání osoby žijící ve společném obydlí (v %)

Zdroj: *Policie ČR, Statistické přehledy kriminality.[online] Policejní prezidium ČR, 2010. [cit. 2010-07-22] Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-327216.aspx>*

Ve vztazích klientek OS-ROSA v roce 2008, žilo 252 dětí. Z nich 245 dětí (97 % dětí) bylo svědky domácího násilí, které bylo namířeno na jejich matky (16). Od roku 2004 do roku 2007, nebyl zaznamenán nárůst svědectví dětí. Přesto, čísla uvedená v grafu, jsou alarmující. Nárůst je zaznamenán v Grafu 3.

Graf 3: Děti svědci domácího násilí 2003-2008 (v %)

Zdroj: HRONOVÁ, M. – VAVROŇOVÁ, M. *Domácí násilí: Sociologická sonda klientek o.s. ROSA a jejich dětí za rok 2008.* [online]. Praha: ROSA, 2009. [cit. 2010-07-27]
Dostupné z: [http://www.rosa-os.cz/fileadmin/rosa/statistika Rosa za 2008 verze 10062009.pdf](http://www.rosa-os.cz/fileadmin/rosa/statistika/Rosa_za_2008_verze_10062009.pdf)

Nejčastějším iniciátorem při vyhledávání pomoci jsou známí, přátelé a internet. Dalšími častými iniciátory jsou také instituce. Z tabulky je také zřejmé, že sama klientka (oběť), vyhledává pomoc jen v ojedinělých případech. (16) Další iniciátoři jsou uvedeny v Tabulce 1.

Tabulka 1: Iniciátor vyhledání pomoci, 2008

INICIÁTOR VYHLEDÁNÍ POMOCI	
Klientka sama	7
Rodina	10
Známí, přátelé	35
Internet	37
Média	15
Instituce (OSPOD)	32
Policie	11
Lékař	14
Psycholog	15
Intervenční centrum a jiná NNO	12
Advokát	7

Zdroj: HRONOVÁ, M. – VAVROŇOVÁ, M. *Domácí násilí: Sociologická sonda klientek o.s.ROSA a jejich dětí za rok 2008.* [online]. Praha: ROSA, 2009. [cit. 2010-07-27]
Dostupné z: [http://www.rosa-os.cz/fileadmin/rosa/statistika Rosa za 2008 verze 10062009.pdf](http://www.rosa-os.cz/fileadmin/rosa/statistika/Rosa_za_2008_verze_10062009.pdf)

2. Cíle práce a výzkumné otázky

2.1 Cíle práce

Hlavní cíl: Definovat problémy při objasňování domácího násilí.

Dílčí cíle: 1. Zjistit specifické aspekty objasňování domácího násilí.

2. Zjistit míru pomoci institutu vykázaní při objasňování domácího násilí.

3. Dále je cílem této práce stanovení hypotéz na základě výsledků.

2.2 Výzkumné otázky

Kvalitativní výzkum v této části modifikuje název hypotézy na výzkumné otázky. Výzkumné otázky jsou:

1. Jaká specifika jsou spatřována při objasňování domácího násilí na straně oběti a pachatele?
2. Jakou roli při objasňování hrají mezilidské vztahy?
3. Pomáhá při objasňování domácího násilí institut vykázaní?

3. Metodika

3.1 Použité metody a techniky sběru dat

Výzkum v rámci bakalářské práce byl proveden metodou kvalitativní. Daná problematika je obsáhlá a kvalitativní metodu lze označit za pružný typ výzkumu a proto je pro mou práci vhodnější. „V typickém případě kvalitativní výzkumník vybírá na začátku výzkumu téma a určí základní výzkumné otázky. Otázky může modifikovat nebo doplňovat v průběhu výzkumu, během sběru a analýzy dat“ (16, str.50). V průběhu výzkumu nedochází pouze ke stanovení výzkumných otázek, ale i ke stanovení hypotéz a k novým rozhodnutím jak modifikovat zvolený výzkumný plán, sběr dat a jejich analýzu (16).

Techniku pro sběr dat jsem zvolila polostandardizované interview. Jde o často užívanou techniku pro sběr dat, ve které se stanovují určitá schémata, jež jsou pro tazatele závazná. U polostandardizovaného interview je možné zaměřovat pořadí okruhů otázek, na které se účastníků budeme ptát. Lze teda říci, že podle své potřeby a možností pořadí okruhů měníme a tím získáváme co největší výtěžnost interview (25). Miovský uvádí: „U polostandardizovaného interview tedy máme definováno tzv. jádro interview, tj. minimum témat a otázek, které má tazatel za povinnost probrat“ (25, str. 160). Lze říci, že tak získáme určitou záruku, že všechna stanovená témata budou probrána.

V rámci sběru dat bylo položeno sedm otázek šesti odborníkům. Podklad polostandardizovaného interview byl sestaven na základě výzkumných otázek a je uveden v příloze. (viz. Příloha 1.) Všechny údaje byly zaznamenány písemně do záznamového archu. Výzkumník si jednotlivá data do archu zapisuje a má je tak k dispozici po delší časový úsek (25).

Témata týkající se domácího násilí jsou na nejvyšší citlivá, proto i odborníci chtějí zůstat anonymní a budou označeni obecnými názvy. Původně plánovanou sekundární analýzu dat, která měla být provedena ze spisové dokumentace Intervenčního centra, nebylo možno provést. A to z důvodu, že nevyhovuje tématu a

názvu bakalářské práce. Pro dokreslení situace jsem tedy užila interpretaci výsledků získaných ze statistických šetření PČR a OS-ROSA (26, 17).

3.2 Charakteristika výzkumného souboru

Pro získání vypovídajících dat jsem oslovila odborníky působící ve státních a nestátních institucích, kteří se zabývají domácím násilím. Tito respondenti byli vybráni metodou prostého záměrného výběru. Záměrný výběr pracuje s užším pojetím termínu, kdy za záměrný výběr označuje takový postup, při němž hledáme účastníky podle jejich určitých vlastností či kritérií (25). Jako respondenti byli zvoleni zástupci z řad orgánů činných v trestním řízení, tzn. policista, kriminalista, soudce a státní zástupce. Protože u domácího násilí bývají často přítomni nezletilé děti a zasahují do problematiky objasňování domácího násilí, byla oslovena sociální pracovnice orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Dalším respondentem byla zvolena pracovnice intervenčního centra.

Data byla sbírána v Českých Budějovicích, Boršově nad Vltavou a Českém Krumlově. Respondenti byli osloveni telefonicky a poté následovala osobní schůzka. Rozhovory probíhaly vždy na pracovišti daného respondenta a tzv. tváří v tvář. Jak je již výše uvedeno bylo nutné zachovat anonymitu respondentů, proto pro lepší orientaci ve své práci užívám označení obecnými názvy jako např.: POLICISTA, KRIMINALISTA, SOUDCE, STÁTNÍ ZÁSTUPCE, OSPOD, IC (intervenční centrum).

4. Výsledky

Kapitola obsahuje výsledky, které byly provedeny technikou polostandardizované interview s odborníky ze státních a nestátních institucí, kteří se zabývají problematikou domácího násilí.

1. Jaká specifika spatřujete při objasňování domácího násilí na straně oběti?

POLICISTA: „Hlavní specifika jsou soukromí jako místo trestného činu, dlouhodobost a eskalace. Dále můžeme spatřovat specifika v oblasti klasifikace činů. Rozdílný je přístup k přestupkům, trestným činům a falešným obviněním.“

KRIMINALISTA: „Samozřejmě je to soukromí, jako místo činu. Dále také dlouhodobost a vysoká latence týrání. V nynější době se objevuje domácí násilí stále více u soužití mladších partnerů, kolem 20 let věku.“

STÁTNÍ ZÁSTUPCE: „Zejména je to stud, oběti se stydí a týrání nehlásí! Dále jde-li o obžalobu, při výpovědi omlouvají jednání agresora a kladou si týrání za svoji vinu. Často se také stává, že oběť nevypráví a tím dá přednost agresorovi.“

SOUDCE: „Strach, stud, posttraumatická stresová porucha. Dále odmítnutí výpovědi. Nejčastěji je poškozeným žena, manželka či družka obžalovaného. Víme, že týrání se týká různých skupin např.: mentálně či tělesně postižení, senioři apod., avšak u těchto případů je jen náhodné, že se dostanou před soud.“

OSPOD: „Nejčastějším specifikem je strach oběti z agresora a její častá závislost na agresorovi. Z těchto důvodů oběti pachatele kryjí a lžou, jen aby nebyl odhalen. Problémem též bývá, je-li obětí muž, takovýchto případů se na OSPOD dostane jen mizivé procento. U mužů bývá často nepřekonatelný stud, přiznat, že se stali obětí domácího násilí a týrání bývá zejména psychické, tudíž většinou chybí i důkazy či svědci a je pak těžké dokázat, že muž je opravdu obětí.“

IC: „Největším specifikem spatřuji v rozmanitosti obětí, kdy každá oběť má jiný charakter a osobnost. Někteří pomoc žádají, jiní při náznaku nějakého řešení raději pomoc odmítají a s centrem kontakt přerušují. Dále je to samozřejmě strach, stud a závislost na agresorovi.“

2. Jaká specifika spatřujete při objasňování domácího násilí na straně pachatele?

POLICISTA: „Specifika jsou obdobné jako u obětí, tj. místo činu, dlouhodobost a podobně. V řadě případů se setkáváme s agresorem, který je dominantní, cítí se nedoceněný. Velice často se u agresorů objevuje abúzus návykových látek a alkoholu. Dalo by se říci, že určitým pravidlem je nedoznání pachatele. Nevnímá své chování jako závadné.“

KRIMINALISTA: „Zde je to zejména motiv či příčina. Často je to alkohol, žena úspěšnější než muž, ten se cítí být nedoceněn. Žena submisivní hledající si stále dominantní muže.“

STÁTNÍ ZÁSTUPCE: „Pachatel se samozřejmě v častých případech nedozná. Ze své praxe pozoruji, že jde často o muže 30-40 let věku. Dále je často v rámci spolupráce se znalci zjištěn předchozí vzor v rodině, častá je porucha osobnosti u agresora a abúzus alkoholu či jiných návykových látek.“

SOUDCE: „Často soudní znalec odhalí poruchu osobnosti. Specifický bývá také zjištěný motiv, který je zprvu prezentován jako přirozené jednání vůči ženě, protože se obžalovaný nedoznává. Po prošetření případu a provedení důkazů, vychází najevo dominantnost agresora s poruchou osobnosti.“

OSPOD: „Specifické také bývají případy, kdy jde o agresora dobře situovaného, se středoškolským či vysokoškolským vzděláním. Kdy tito agresoři své týrání velmi důkladně plánují a připravují. Týrání je důmyslné a těžko průkazné. Ovládají se a dávají si velký pozor na nepřítomnost svědků.“

IC: „S pachateli násilí se v centru mnoho neseťkáme. Ale z výpovědí klientů lze říci, že nejčastější komplikací je motiv agresora k páchání násilí. S velkým počtem klientů se dobereme k závěru, že agresora vede při násilných činech potřeba mít vliv na dotčenou osobou či kompenzovat si tak na ni své problémy a ukazovat svou moc.“

3. Jaké jsou nejčastější překážky při objasňování domácího násilí, se kterými se setkáte ve Vaší praxi?

POLICISTA: „Největší překážkou je vysoká latence. Problémem se také stává nedostatek důkazů a absence svědectví nebo jedinými svědky bývají děti. Agresor a oběť často pak proti sobě vznášejí obvinění, která jsou tzv. „tvrzením proti tvrzení“. Nutné je pak přizvání soudního znalce z oblasti lékařství, psychologie a psychiatrie.“

KRIMINALISTA: „Jednoznačně stud, strach oběti. Oběti kladou vinu sobě. Nedostatek důkazů a svědectví.“

STÁTNÍ ZÁSTUPCE: „Jednoznačně je to nahlášení týrání po příliš dlouhé době. Zmenšuje se pak možnost na zjištění důkazů. Stojí zde výpověď proti výpovědi. Zde je pak více než nutná práce se znalci. Často tomu předchází hlášení na policii, přestupek, hlášení sousedů, avšak chybí důkazní materiál.“

SOUDCE: „Nejčastěji je to nedostatečný důkazní materiál, odmítnutí výpovědi oběti či dalších svědků. Jsou-li u týrání děti, jde dokazování obtížněji. Případ se k soudu dostane po dlouhé době, je ztíženo prakticky vše.“

OSPOD: „Nejčastějším problémem je když oběť nevyužije institutu vykazání a agresora nechá dále ve společném obydlí či po skončení ho vezme zpět. A koloběh událostí se stále opakuje. Také velkým problémem je výskyt závislosti v rodině či partnerství. Velmi často jde o alkohol a pervitin.“

IC: „Největším a zároveň velmi častým problémem je bezútešná neřešitelnost situace, kdy klient by rád přijal pomoc, avšak není natolik odhodlán, aby cokoli učinil př. Oznámení na policii. Také ve velkém počtu případů klienti, i když po pomoci touží, nemohou se do intervenčního centra nebo jiné instituce dostat. Tedy oběť je agresorem izolována, sledována či kontrolována. Naopak velkým přínosem při zvládnutí takovýchto situací se staly schůzky interdisciplinárních týmů, díky nimž se služby a instituce staly provázanými a spolupráce je tak na velmi dobré úrovni. Pomoc se tak dostane obětem na různých úrovních a komplexně.“

4. Jakou roli hraje při objasňování domácího násilí vztah oběti a pachatele?

POLICISTA: „Vztah oběti a pachatele hraje významnou roli. Oběť je na agresorovi i přes týrání citově připoutána a je na agresorovi závislá. V důsledku tohoto, oběť svá obvinění vezme zpět, mění své výpovědi a hájí agresora. V důsledku chybění svědectví oběť využívá právo odepřít výpověď podle §100 t. ř.“

KRIMINALISTA: „Takový vztah hraje prakticky roli nejdůležitější. Od tohoto vztahu se odvíjí vše. Bohužel spíše ve směru negativním, kdy závislost oběti je natolik silná, že agresora hájí a omlouvá.“

STÁTNÍ ZÁSTUPCE: „Velice významná role. Jsou přítomny velmi silné vazby, závislost. V praxi se překvapivě často setkávám s velkým vlivem rodinných vazeb, kdy si ostatní členové rodiny nechtějí připustit týrání a hájí pachatele.“

SOUDCE: „Významnou, oběť hájí pachatele. Poškozená zůstává v procesu sama, proto mnohdy nevypráví a agresora hájí, zastává se ho, požaduje nižší trest.“

OSPOD: „Vztah oběti a pachatele hraje jednu z nejvýznamnějších rolí. Mnoho obětí je na agresorech závislých. Závislost často bývá ekonomická, kdy oběť nemá prostředky, z kterých by mohla čerpat při opuštění agresora, rodiny bývají často zadlužené. Další je citová závislost, kdy oběť je zcela citově připoutána k agresorovi a nepřipouští si, že je jí ubližováno. Problémem bývá i vysoká kontrola a pronásledování ze strany agresora, kdy oběť není ani chvíli bez kontroly a nemá tak možnost o pomoc požádat či se jí některak dovolat. Také bývá problém při úpravě styku s dítětem, kdy se agresor dožaduje výhradní péče nebo styku s dítětem a využívá jej též jako prostředek týrání.“

IC: „Vztah mezi obětí a pachatelem má velký vliv na celý průběh všech kroků týkajících se řešení domácího násilí. Vztah mezi obětí a pachatele je mnohdy pro laika nepochopitelný. Je zde vysoké procento obětí, které jsou na agresorovy závislé, jak po stránce emocionální, ekonomické či sociální. Opět zde hraje velkou roli izolace a vysoká kontrola oběti.“

5. Do jaké míry zasahují, či jsou důležité děti jako svědci domácího násilí?

POLICISTA: „Pro naši praxi a vyšetřování trestných činů souvisejících s domácím násilím jsou děti jako svědci důležití, protože jsou často jedinými svědky. Policie pracuje většinou s dětmi od 12 let, ve výjimečných případech i od 6 let. Práce s dětmi vyžaduje odborný přístup a speciální podmínky. Důležité je kdo, kde a kdy s dítětem hovoří a nutná je též přítomnost odborníka z oblasti psychologie, který posuzuje hodnověrnost a pravdivost tvrzení.“

KRIMINALSITA: „Děti jako svědci jsou důležití. Avšak rodiče svědectví dětí brání. Je samozřejmostí, že je musí vyslyšet odborník, téměř vždy bývá přítomen psycholog.“

STÁTNÍ ZÁSTUPCE: „Děti jsou důležité, samozřejmě záleží na věku. Jsou zde v pozici svědka. Samozřejmě se vyslychají dle § 102 TR osoby mladší 15let.“

SOUDECE: „Podle věku a hodnověrnosti výpovědi dle znaleckého posudku, jsou mnohdy jedinými svědky. Soud samozřejmě dbá, aby nedošlo k reviktimizaci.“

OSPOD: „Ve vztahu k naší praxi jsou děti prioritou. Chráníme jejich zájmy a práva. Často jsou jedinými svědky a zároveň nepřímými oběťmi domácího násilí.“

IC: „Ano, děti jsou u domácího násilí různých forem často přítomné. Bývají buď přímo oběťmi, přímými nebo nepřímými svědky, kdy nejsou fyzicky přítomni, ale vycítí napětí a to, že se něco děje. Vzniká zde velký etický problém, kdy právě dítě je jediným svědkem, avšak téměř vždy je tím traumatizováno. Další komplikace nastávají, kdy ve většině případů matka nechce danou situaci řešit a dítě pak zůstává v rizikovém prostředí.“

6. Do jaké míry pomáhá při objasňování domácího násilí institut vykázání?

POLICISTA: „Velmi. Vykázání je ze strany policie preventivní činnost, která dává možnost poučit oběť o svých právech a povinnostech a nabídnout jí zprostředkování pomoci. Dává tím také prostor pro zahájení trestního stíhání. Vykázání lze prodloužit až na jeden rok.“

KRIMINALISTA: „Oběti se značně uleví, dojde-li k vykázání agresora. Vykázání agresora dává možnost zahájit spolupráci s Intervenčním centrem a dalšími odborníky.“

Oběti díky vykazání často spoluprací s IC chtějí a jsou lépe motivováni svou situací řešit a spolupracovat při vyšetřování.“

STÁTNÍ ZÁSTUPCE: *„Účinné bych si dovolila tvrdit tak z poloviny. Velice účinné je v prvotních fázích domácího násilí, kdy postačí jako varovný signál a již k týrání nedochází. U dlouhodobého týrání moc účinné není, a to z důvodu, že mnohdy k vykazání vůbec nemůže dojít, protože týrání je latentní a hlavně neohlášeno.“*

SOUDCE: *„Z pohledu soudu vykazání pomáhá hlavně tím, že ohrožená osoba získá pocit ochrany a učiní tak rozhodnutí, že týrání bude řešit, bude vypovídat apod. U případů kdy je týrání v počáteční fázi má vykazání silný preventivní účinek a postačí tak k nápravě.“*

OSPOD: *„Velmi pomáhá tím, že umožní kontakt s obětí a hlavně dětmi, které jsou v daném vztahu. Děti, není-li agresor přítomen jsou klidnější a lépe spolupracují. Poskytuje též prostor pro nabídnutí další pomoci a dalším krokům řešení. Dává prostor pro interdisciplinární týmové řešení, které se v poslední době velmi osvědčilo.“*

IC: *„Institut vykazání dle našich zkušeností, je velice přínosný. Díky institutu vykazání, můžeme oslovit oběti, o kterých bychom jinak nevěděli. Po ohlášení PČR máme možnost oběti nabídnout pomoc a je pak pouze na ní, zda nabídku využije. Vycházím-li ze své praxe, pomoc využije cca. 50% obětí, kde byl stanoven institut vykazání. Při vysoké míře latence, jakou domácí násilí má, se domnívám, že institut vykazání plní svou funkci zodpovědně.“*

7. Zasahuje do objasňování také postoj rodiny, blízkých či společnosti?

POLICISTA: *„V naší praxi se zásahy rodiny příliš často neseťkáváme. Stejně tak ze strany blízkých, či společnosti (sousedů). Když dojde k ohlášení v souvislosti s domácím násilím, jsou většinou anonymního charakteru.“*

KRIMINALISTA: *„V některých případech ano. Jedni týrání bagatelizují, druzí se v účasti předhánějí a překázejí.“*

STÁTNÍ ZÁSTUPCE: „Ano, pozitivní vliv má většinou kamarádka. Ale v mnoha případech se setkávám s tím, že postoj rodiny a blízkých se obrátí proti poškozenému. Zapotřebí by byla větší osvěta.“

SOUDCE: „Ano, zejména jsou-li svědky. Často vypovídají ve prospěch obžalovaného.“

OSPOD: „Mnoho případů domácího násilí je oznámeno na OSPOD anonymně. Jde většinou o sousedy či kamarády, kteří se při osobním ohlášení bojí. Protože ve společnosti stále panuje názor, že jde-li o domácí násilí, je to věc soukromá a bude-li oběť chtít vše, oznámí sama. Rodina a blízcí, vědí-li o násilí v rodině, často napomáhají k jejímu objasnění zejména svědectvím.“

IC: „Přímo do objasňování až tak nezasahují. Spíše jsou tzv. prvním impulsem k řešení situace. Rodina či blízcí často o domácím násilí vůbec nevědí, ale zjistí-li to, často se jako první obracejí na intervenční centrum a chtějí pomoci. Ve velkém množství případů, první krok k pomoci udělají kamarádky obětí. V praxi tedy nelze potvrdit názor, že společnost a rodina násilí ignoruje, či se jím nezabývá. V tomto hledisku se mnohé zlepšilo. Ambivalenci můžeme spatřovat spíše u sousedů, kteří jsou svědky, ale nejsou si jisti, zda jsou oprávněni zasáhnout a přivolat pomoc. Problém je zde jak poznat, že jde opravdu o domácí násilí a nedělat tzv. planý poplach.“

1. Diskuze

Cílem bakalářské práce je, definovat problémy při objasňování domácího násilí a dále zjistit specifické aspekty objasňování domácího násilí.

Pro naplnění cílů byl stanoven kvalitativní výzkum a oba cíle byly zakomponovány do polostandardizovaného interview. V rámci interview odpovídalo šest odborníků zabývajících se problematikou domácího násilí.

Na otázku č. 1 „*Jaká specifika spatřujete při objasňování domácího násilí na straně oběti?*“ odpověděli respondenti následovně: Respondenti POLICISTA a KRIMINALISTA se shodují, že největšími specifiky jsou soukromí jako místo činu, dlouhodobost týrání, eskalace a letence. Všechny tyto prvky lze označit za specifika problematiky domácího násilí obecně a je zde zřejmá shoda s výše uvedenými autory, zabývajících se domácím násilím (8, 15, 3, 28). Respondenti také spatřují rozdílnost v kvalifikaci činů, kdy se objasňování odvíjí různě podle toho zda jde o přestupek, trestný čin či falešné obvinění. STÁTNÍ ZÁSTUPCE, SOUDCE, OSPOD a IC shodně uvádějí jako největší specifika stud a strach oběti, kdy je oběť často až závislá na agresorovi. To má za následek, že oběť týrání nehlásí, nevyhledává pomoc a je-li týrání zjištěno, záměrně nevypráví a agresora při vyšetřování či jednání před soudem brání. Respondenti také upozorňují na specifikum typu oběti. Je-li obětí např. muž či senior, tito týrání nehlásí a týrání se odehrává ve většině případů latentně. Pomáhající pracovníci se pak nemají šanci k takovým případům dostat. Na specifikum oběti a pachatele také mírně upozorňuje Graf 2., ze kterého je patrné, že v souvislosti s trestným činem „Týrání osoby žijící ve společné domácnosti“ bylo stíháno či vyšetřováno 16 žen jako pachatelů. Z toho vyplývá, že ženy nejsou opravdu pouze oběťmi, ale mohou být i pachateli. Každé násilí a týrání je bezpochyby špatné, ale dle mého názoru by bylo dobré zaměřit pozornost nejen na oběti ženského pohlaví, ale i na ostatní osoby, které by mohly být ohroženy týráním. Např.: větší osvětou, preventivním působením a nabídkou pomoci seniorům, mužům, mentálně či tělesně postiženým, dětem apod.

Na otázku č. 2 „*Jaká specifika spatřujete při objasňování domácího násilí na straně pachatele?*“ respondenti odpovídají až překvapivě shodně. Zejména odborníci

působící jako orgány činné v trestním řízení shodně uvádějí jako specifika pachatele motiv a příčinu jednání. Motivací bývá dominance pachatele, jeho touha mít nad obětí vliv a zcela ji ovládat. Specifický je zejména postoj pachatele, kdy své jednání chápe jako normu a nevidí na svém chování nic závadného. Z tohoto důvodu se ve většině případů nedoznává. Respondenti dále uvádějí, že při spolupráci se znalci vychází najevo předchozí vzor týrání v původní rodině pachatele a často je prokázána porucha osobnosti pachatele. Jak uvádí Dufková, Zlámal (13) u pachatele nehraje významnou roli náboženství, stupeň vzdělání, věk apod. Spíše se můžeme setkat s vlivem původní rodiny, kdy si násilí sebou nese jako naučený vzorec chování. Což také vysvětluje chápání pachatele svého jednání jako normu. Ve velké míře se u pachatelů vyskytuje abúzus alkoholu nebo návykových látek. Všechna uvedená specifika týkající se oběti a pachatele se shodují mimo jiné se specifiky v knize Metodika vyšetřování trestných činů souvisejících s domácím násilím autory Bangem a Konrádem (1) jež jsou uvedeny výše v podkapitole 1.2.2.

Navazující otázka č. 3 „*Jaké jsou nejčastější překážky při objasňování domácího násilí, se kterými se setkáváte ve Vaší praxi?*“ přináší již mírně rozdílné pohledy. Opět představitelé orgánů činných v trestním řízení uvádějí téměř shodné odpovědi. Překážky při objasňování domácího násilí spatřují zejména v nedostatečnosti důkazního materiálu. Jak uvádí STÁTNÍ ZÁSTUPCE týrání je nahlášeno či objeveno po příliš dlouhé době. Tím se stěžuje zajištění dostatečného důkazního materiálu. Jako velký problém spatřují též absenci svědectví. Objasňování je tím ztíženo, protože proti sobě stojí tzv. tvrzení proti tvrzení a bez přibrání soudních znalců je objasnění domácího násilí téměř nereálné. Na důležitost důkazů upozorňuje také Vodáčková (32) jež uvádí, že nedostatek usvědčujících důkazů vede bohužel k odložení věci. Dále doporučuje, aby oběť byla podporována v osobní účasti na objasňování a sama sháněla a navrhovala důkazní materiál. Tuto myšlenku podporuji a myslím si, že taková podpora v rámci interdisciplinární spolupráce by byla přínosem. OSPOD a SOUDCE se setkávají s problémem nespolečné ze strany oběti. Oběť nechce spolupracovat, pomoc odmítá, odmítá vypovídat. Často nerespektuje institut vykazání či agresora ihned po skončení vykazání bere zpět. Vše se pak točí tzv. v bludném kruhu. Se specifickou překážkou při

objasňování domácího násilí přichází IC. IC upozorňuje na velkou izolovanost obětí, kdy klient by rád přijal pomoc, chtěl by svou situaci řešit, ale má strach, stydí se a především je velmi kontrolován až pronásledován. Oběť tak nemá možnost požádat o pomoc.

Otázka č. 4 zahrnuje vliv emoční vazby mezi obětí a pachatelem. „*Jakou roli hraje při objasňování domácího násilí vztah oběti a pachatele.*“ Všichni respondenti odpověděli, že vztah mezi obětí a pachatelem je nejdůležitější. Podle jejich vztahu se odvíjí vše, bohužel spíše negativně. Pro laika je vztah mezi obětí a pachatelem často zcela nepochopitelný. Oběť bývá na pachateli závislá, a to v různých směrech (např.: ekonomické, emocionální apod.) Z těchto důvodů oběť bere svá obvinění zpět, mění své výpovědi, hájí agresora. Také hojně využívá právo odepřít výpověď podle § 100 TR. SOUDCE uvádí, že oběť při soudním řízení hájí obžalovaného a dokonce požaduje např.: nižší trest. OSPOD spatřuje nejsilnější vliv vztahu mezi obětí a agresorem zejména při úpravě styku s dítětem a agresor jej využívá jako prostředek týrání. Vztahem oběti k pachateli lze pochopit údaj uvedený v Tabulce 1, kdy oběť sama není iniciátorem pomoci. Ve většině případů, jak je uvedeno v Tabulce 1, je iniciátorem pomoci známý člověk, kamarád či instituce. Zajímavá je také důležitost internetu jako iniciátora pomoci.

Jak bylo uvedeno výše, mezi nejčastější překážky mimo jiné patří absence svědectví. Jsou-li svědci přítomni, bývají to děti a tak jsou i ony součástí objasňování domácího násilí. Následuje tedy otázka č.5 „*Do jaké míry zasahují či jsou důležité děti jako svědci domácího násilí?*“ POLICISTA, KRIMINALISTA a STÁTNÍ ZÁSTUPCE pohlíží na svědectví dětí jako na jeden z nejdůležitějších důkazů. Respondenti shodně uvádějí, že spolupracují v rámci svědectví s dětmi dle věku. Policie pracuje nejčastěji s dětmi od 12 let, výjimečně od 6 let. Hrušková, Kozlová (18) uvádějí, že děti bývají až v 90% přímými svědky násilí mezi rodiči. Z Grafu 3 pak vyplívá, že děti byly v roce 2008 svědky až v 97 % případů OS-ROSA (16). Tato čísla jsou opravdu varovná. OSPOD a IC upozorňují na to, že děti jsou nejen svědky, ale i přímými a nepřímými oběťmi domácího násilí. To má na děti neblahý vliv, jsou primárně viktimizovány a v rámci svědectví může dojít k viktimizaci sekundární. Dle mého názoru by toto měl

mít na paměti, každý kdo s domácím násilím přijde do styku. Dle výpovědí respondentů se domnívám, že citlivé zacházení a to nejen dle zákona je více než naplňováno. KRIMINALISTA zdůrazňuje problém, kdy rodiče svědectví dětí brání. Jejich starost a strach je pochopitelný a oprávněný, ale na druhé straně, následně oběť tak přijde o důležitý důkaz. IC upozorňuje na následně vznikající etický problém, kdy dítě je jediným svědkem, avšak téměř vždy je situací traumatizováno. STÁTNÍ ZÁSTUPCE předkládá problém, kdy dítě v postavení svědka musí být poučeno dle § 100 odst. 2 TR. V mnoha případech je poučení dětí nevyhovující. Dítě, které je v postavení svědka musí vlastními slovy dle rozumových schopností prohlásit, že poučení rozumí a je si vědomo následků svého svědectví. Vzhledem k mnohdy nízkému věku dítěte je toto poučení značně komplikované a v mnoha případech i nesprávně provedené. Takto nesprávně či nedostatečně poučený svědek pak ztrácí důkazní hodnotu. Z uvedených důvodů STÁTNÍ ZÁSTUPCE zdůrazňuje u každého jednání s dítětem v postavení svědka přítomnost psychologa.

Další otázka směřuje k institutu vykázání. Otázka č. 6 „*Do jaké míry pomáhá při objasňování domácího násilí institut vykázání?*“ IC uvádí využití vykázání z cca. 50% u svých klientů. Domnívá se, že vzhledem k vysoké latenci institut vykázání plní svoji funkci zodpovědně. S tím souhlasí i ostatní respondenti, jež uvádějí pomoc vykázání jako velmi přínosný. Respondenti se shodují na přínosu vykázání, zejména z preventivního hlediska. Institut vykázání pomáhá v možnosti oslovení oběti, nabídnutí pomoci oběti. Odejde-li agresor, oběť se cítí více chráněna, je klidnější a pomáhající pracovníci mají možnost oběť účinněji motivovat pro řešení své nepříznivé situace. STÁTNÍ ZÁSTUPCE a SOUDCE se shodují na pomoci institutu vykázání při objasňování cca. na 50%. Velkou účinnost připisují institutu vykázání hlavně v prvotních fázích domácího násilí, kdy má vykázání silný preventivní účinek a mnohdy postačí i k nápravě. U případů dlouhodobého týrání, již institut vykázání nespátřuje tak účinný. Je to zejména tím, že v některých případech ani k vykázání nedojde, a to z důvodu vysoké latence. Respondenti dále spatřují přínos v tom, že vykázání dává možnost a nyní i povinnost zahájit spolupráci s ostatními pomáhajícími pracovníky a

organizacemi. Je podporou interdisciplinární spolupráce, která je dle mého názoru při objasňování domácího násilí a pomoci oběti stěžejní.

Domácí násilí se netýká pouze oběti a pachatele jak by se na první pohled mohlo zdát. Dotkne se také rodiny či blízkých. Proto se poslední otázka týká postoje rodiny a blízkých. Otázka č. 7 „*Zasahuje do objasňování také postoj rodiny, blízkých či společnosti?*“ Zde se odpovědi rozcházejí. PLICISTA, OSPOD a IC odpovídají, že spíše nezasahují. Pokud ano je to v rámci anonymního ohlášení podezření na týrání. KRIMINALISTA, STÁTNÍ ZÁSTUPCE A SOUDCE uvádějí častý zásah kamarádky oběti, který má pozitivní vliv. Dále uvádějí zásah a vliv rodiny, který je bohužel spíše negativní. Vypovídají ve prospěch obžalovaného. Poškozený pak zůstává v procesu sám, což vede k většímu strachu, pocitu viny a následné nespolupráci. Rozdílné jsou také názory na postoj společnosti. OSPOD a IC nepodporuje názor, že společnost a rodina násilí ignoruje či se jím nezabývá. Situace se zlepšuje. Názor kde se shodují se STÁTNÍM ZÁSTUPCEM, je v ambivalenci, kterou spatřují u sousedů, kteří jsou svědky domácího násilí. Sousedé si nejsou jisti, zda jsou oprávněni zasáhnout a přivolat pomoc. Vzniká zde problém jak poznat, že jde opravdu o domácí násilí a nedělat tzv. planý poplach. V tomto směru STÁTNÍ ZÁSTUPCE zdůrazňuje větší osvětu.

Na základě výzkumu bych stanovila hypotézu: **„Nejčastějšími problémy při objasňování domácího násilí jsou vysoká latence, dlouhodobost týrání, místo činu, nedostatečnost důkazního materiálu a svědectví, nespolupráce oběti a specifikum oběti.“**

6. Závěr

Tato bakalářská práce byla věnována problematice objasňování domácího násilí. Hlavním cílem bakalářské práce bylo definovat problémy při objasňování domácího násilí. Výzkum byl proveden z pohledu odborníků působících ve státních a nestátních institucích, kteří se zabývají domácím násilím. Výzkum potvrdil, že se vykytuje mnoho problémů při objasňování domácího násilí a pomohl definovat problémy, se kterými se pomáhající pracovníci setkávají při objasňování domácího násilí. Přínosný by byl také výzkum z pohledu ohrožených osob, avšak tento typ výzkumu neodpovídá náplni bakalářské práce.

Společně s definováním problémů souvisí dílčí cíle, které měly za úkol zjistit specifika objasňování domácího násilí a zjistit význam pomoci institutu vykázání. Po vyhodnocení kvalitativního výzkumu se autorka domnívá, že cíle práce byly splněny. Problémy, které se nejčastěji objevují, při objasňování domácího násilí, jsem definovala v rámci stanovených hypotéz. Stejně tak i v souvislosti s dílčími cíly byly stanoveny následující hypotézy.

H 1: Nejčastějšími problémy při objasňování domácího násilí jsou vysoká latence, dlouhodobost týrání, místo činu, nedostatečnost důkazního materiálu a svědectví, nespolupráce oběti a specifikum oběti.

H 2: Významným specifikem při objasňování domácího násilí je vztah mezi obětí a agresorem, přítomnost dětí jako svědků domácího násilí.

H 3: Institut vykázání pomáhá při objasňování domácího násilí zejména v počátečních fázích týrání, a to motivací ohrožené osoby pro vyhledání pomoci a spolupráci s pomáhajícími pracovníky.

Výzkumná část práce také naznačila rozdílnost v názorech na danou problematiku mezi orgány činnými v trestním řízení a institucemi zaměřujícími se spíše na oběť (IC, OSPOD). Kdy orgány činné v trestním řízení se potýkají spíše s problematikou nedostatečnosti důkazního materiálu, absence svědectví, odmítnutí výpovědi oběti apod. Naproti tomu pak IC a OSPOD stěžejní problémy spatřují spíše ve strachu, studu a izolaci oběti. V čem však panuje shoda je, že problémy při objasňování

domácího násilí se vyskytují vždy. Možnost jak jim nejlépe předejít či řešit se zdá být spolupráce v rámci interdisciplinárních týmů.

Na podkladě výsledků je nutné, aby i nadále pokračovala osvěta společnosti o domácím násilí. Dále aby pokračovala preventivní činnost, u které by bylo přínosné zaměřit se nejen na oběti ženského pohlaví, ale především na oběti specifické jako jsou: muži, senioři, mentálně či tělesně postižené apod. u nichž je míra latence velmi vysoká. Domnívám se, že nejpřínosnější by byl další rozvoj a podpora interdisciplinární spolupráce. Ta je dle mého názoru v pomoci obětem domácích násilí stěžejní a je jedním z mála prostředků jak definovaným problémům předcházet či je alespoň zmírnit.

Výsledky práce by mohly přispět k dalšímu rozvoji interdisciplinární pomoci ohroženým osobám domácích násilí a dalšímu rozvoji prevence. Práce by přispěla z toho důvodu, že zahrnuje různé pohledy na problematiku objasňování domácích násilí od odborníků, kteří se s problematikou domácích násilí setkávají nejčastěji. Dále by práce mohla být využita při výuce pracovníků pomáhajících profesí. V rámci kvalitativního výzkumu o práci projevilo zájem intervenční centrum, a to z důvodu zájmu o názor ostatních odborníků zabývajících se domácím násilím.

7. Použité zdroje

1. BANGO, D. – KONRÁD, Z. *Metodika vyšetřování trestných činů souvisejících s domácím násilím*. 1. vyd. Praha: PA ČR, 2007. 62s. ISBN 978-80-7251-241-6
2. BURIÁNEK, J. – KOVAŘÍK, J. – ZIMMELOVÁ, P. a kol. *Domácí násilí: násilí na mužích a seniorech*. 1. vyd. Praha: Triton, 2006. 108s. ISBN 80-7254-914-6
3. BUSKOTTE, A. *Z pekla ven: žena v domácím násilí*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2008. 176s. ISBN 978-80-251-1786-6
4. CONWAYOVÁ, H. L. *Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2007. 159s. ISBN 978-80-00-01550-7
5. ČECHOVÁ, J. – ČECHOVÁ, M. – HOŘÍNOVÁ, A. – MRÁZKOVÁ, Z. *Bílá místa v péči o oběti domácího násilí: analýza systému pomoci obětem domácího násilí s výstupy monitoringu domácího násilí v Jihomoravském kraji*. Liga lidských práv, 2007. 143s.
6. ČÍRTKOVÁ, L. Domácí násilí. In *Kriminalistika: čtvrtletník pro kriminalistickou teorii a praxi* [online]. 2006 č.3 [cit.2010-06-22] Dostupné z http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/o_nas/index.html ISSN 1210-9150
7. ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004. 431s. ISBN 80-86473-86-4
8. ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 2008. 150s. ISBN 978-80-247-2207-8
9. ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 2. vyd. Praha: Portál, 2004. 272s. ISBN 80-7178-931-3
10. ČÍRTKOVÁ, L. Domácí násilí: fakta a paradoxy. In *Sociální práce: Domácí násilí* [online]. 2006 č.2 [cit. 2010-06-22] Dostupné z http://www.socialniprace.cz/soubory/2006-2_090221133657.pdf. ISSN 1213-6204
11. ČÍRTKOVÁ, L. – VITOUŠOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. 192s. ISBN 978-80-247-2014-2
12. Diecézní charita České Budějovice. *Intervenční centrum: základní informace*. [online]. 2010 [cit. 2010-07-15]. Dostupné z <http://www.charitacb.cz/index.php?id=&site=stranky&kategorie=5>

13. DUFKOVÁ, I – ZLÁMAL, J. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku oběti*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra v Praze, Středisko pro výchovu k lidským právům a profesní etiku, 2005. 52s.
14. HÁJEK, J. *Policejní strategie při řešení mimořádných událostí v domácnostech*: bakalářská práce. České Budějovice: Jihočeské univerzita, Zdravotně sociální fakulta. 2007. 87s. Vedoucí bakalářské práce Lucie Ptáčková
15. HAŠKOVCOVÁ, H. *Manuálek o násilí*. 1. vyd. Brno: NCO NZO, 2004. 83s. ISBN 80-7013-397-X
16. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 408s. ISBN 80-7367-040-2
17. HRONOVÁ, M. – VAVROŇOVÁ, M. *Domácí násilí: Sociologická sonda klientek o.s.ROSA a jejich dětí za rok 2008*. [online]. Praha: ROSA, 2009. [cit. 2010-07-27] Dostupné z: http://www.rosa-os.cz/fileadmin/rosa/statistika_ROSA_za_2008_verze_10062009.pdf
18. HRUŠKOVÁ, M. - KOZLOVÁ, L. Násilí na ženách: současný stav. In *Sociální práce*. [1. vyd.] Praha: TRITON, 2003. 336s. ISBN 80-7254-138-2
19. HUŇKOVÁ, M. – VOŇKOVÁ, J. a kol. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. [1. vyd.] Praha: profFem, 2004. 194s. ISBN 80-239-2106-1
20. JELÍNEK, J. Pojem trestného činu a kategorizace trestných činů. In *Bulletin advokacie*. [online] Praha: Česká advokátní komora, 2009. [cit. 2010-07-20] Dostupné z http://www.cak.cz/files/2678/BA_10_2009_web.pdf. ISSN 1210-6348
21. KONRÁD, Z. – MUSIL, J. – SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika: přepracované a doplněné vydání*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004. 606s. ISBN 80-7179-878-9
22. MACHÁČKOVÁ, R. – MARTINKOVÁ, M. *Vybrané kriminologické a právní aspekty domácího násilí: dva příspěvky k problematice domácího násilí v ČR*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2001. 143s. ISBN 80-86008-98-3
23. MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, B. – POKORNÁ, D. – TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. 1. vyd. Praha: LINDE, 2008. 159s. ISBN 978-80-86131-76-4
24. MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 352s. ISBN 80-7367-002-X
25. MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní výzkum a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2006. 332s. ISBN: 80-247-1362-4

26. Policie ČR, *Statistické přehledy kriminality*. [online] Policejní prezidium ČR, 2010. [cit. 2010-07-22] Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-327216.aspx>
27. ROSA-OS. *Co je domácí násilí*. [online]. [cit. 2010-05-20]. Dostupné z <http://www.rosa-os.cz/domaci-nasili/co-je-domaci-nasili/>
28. ROSA-OS. *Specifika domácího násilí*. [online]. [cit. 2010-05-20]. Dostupné z <http://www.rosa-os.cz/domaci-nasili/specifika-domaciho-nasili/>
29. Stop násilí.cz. „Kdo mi pomůže“. [online]. 2007 [cit. 2010-07-12]. Dostupné z <http://www.stopnasili.cz/zeny/kdo-mi-pomuze.html>
30. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese: rozšířená a přepracovaná vydání*. 3.vyd. Praha: Portál, 2004. 872 s. ISBN 80-7178-802-3
31. VARGOVÁ, B. – VAVROŇOVÁ, M. *Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci: manuál pro efektivní interdisciplinární spolupráci v případech domácího násilí*. Praha: ROSA, 2006. 89s.
32. VODÁČKOVÁ, D. a kol. *Krizová intervence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. 544s. ISBN 978-80-7364-342-0
33. WWW.DOMÁCÍNÁSILÍ.CZ. *Základní informace: klíčové znaky domácího násilí*. [online]. 2007 [cit. 2010-06-29]. Dostupné z <http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/domaci-nasili/r69>
34. WWW.DOMÁCÍNÁSILÍ.CZ. *Trestní zákoník: Týrání osoby žijící ve společném obydlí* [online]. 2007 [cit. 2010-07-19] Dostupné z <http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/pravni-uprava/trestni-zakonik-tyrani-osoby-zijici-ve-spolecnem-obydli-199/r99>
35. *Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník*
36. *Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (Trestní řád)*
37. *Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů*
38. *Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů*
39. *Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů*
34. *Zákon č. 135/2006 sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím*

41. *Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění
pozdějších předpisů*

8. Klíčová slova

Domácí násilí

Násilí

Oběť

Specifické znaky

Společné obydlí

Týrání

9. Přílohy

Příloha 1. : Podklad pro polostandardizované interview

Příloha 2. : Individuální bezpečnostní plán

Příloha 3.: Některé výklady pojmu týrání

Příloha 1.:

Podklad pro polostandardizované interview k bakalářské práci s názvem „Problematika objasňování domácího násilí“.

- 1) Jaká specifika spatřujete při objasňování domácího násilí na straně oběti?
(pohlaví, věk, druh týrání, časový úsek, apod.)
- 2) Jaká specifika spatřujete při objasňování domácího násilí na straně pachatele?
(pohlaví, věk, motiv, apod.)
- 3) Jaké jsou nejčastější překážky při objasňování domácího násilí, se kterými se setkáváte ve Vaší praxi?
- 4) Jakou roli hraje při objasňování domácího násilí vztah oběti a pachatele?
- 5) Do jaké míry zasahují či jsou důležité děti, jako svědci domácího násilí?
- 6) Do jaké míry pomáhá při objasňování domácího násilí institut vykazání?
- 7) Zasahuje do objasňování také postoj rodiny, blízkých či společnosti?

Příloha 2.:

INDIVIDUÁLNÍ BEZEPČNOSTNÍ PLÁN

Vytiskněte si následující stránku a vyplňte volná místa tak, aby odpovědi vycházely z Vaší současné situace. K vyplněnému bezpečnostnímu plánu se pravidelně vracíte a aktualizujete ho podle toho, jak se Vaše situace bude vyvíjet. Uschovejte si ho tak, aby k němu Váš partner neměl přístup. Pokud Vám prohlíží Vaše věci, uschovejte ho raději v práci nebo u někoho, komu věříte.

1. Co mohu dělat pro své bezpečí ve chvíli akutního ohrožení?

A. Bezpečnostní tašku si nechám přichystanou _____ tak, abych se k ní kdykoli dostala a mohla rychle odejít.

B. O násilí v mé rodině mohu říci _____ a požádat ji/jej aby zavolal/a policii, pokud dojde k násilí.

C. Mohu naučit své děti jak vytočit 158 a přivolat policii nebo záchrannou službu.

D. Slovo _____ budu se svými přáteli, rodinou nebo dětmi používat jako kód pro násilí a pro to, že potřebuji pomoc.

E. Pokud bych musela z domu narychlo utéci, půjdu _____. (Tuto variantu si připravte i v případě, že máte pocit, že ji nebudete muset nikdy využít).

F. Pokud by došlo k násilí, budu se snažit dostat se blíž ke dveřím nebo na bezpečnější místo v bytě jako je _____.

G. Co dalšího mohu udělat pro zajištění svého bezpečí _____.

H. Budu se řídit svou intuicí a odhadem situace. Budu se snažit ochránit sebe a děti, až dokud nebudeme v bezpečí.

2. Jak zvýšit své bezpečí, pokud se chystám násilného partnera opustit.

Mohu použít následující strategie:

A. Peníze a náhradní klíče od bytu, auta apod. si nechám schované u _____.

B. Důležité doklady a dokumenty budu mít schované u _____.

C. Mezi další kroky, kterými mohu zvýšit svou nezávislost patří _____.

D. Číslo na poradnu pro oběti domácího násilí je _____.

E. Číslo na azylový dům je _____.

F. Neustále u sebe budu mít mobilní telefon s kreditem nebo drobné na telefon. Pokud bych používala sim kartu na paušál a vyúčtování mi chodí domů, mohl by partner zjistit, kam jsem telefonovala a zjistit, kde jsem. Proto si buď vyměním sim kartu nebo budu volat od známých nebo z telefonní budky.

G. Požádám _____ a _____, zda bych u nich mohla v krizovém případě na přechodnou dobu přespat.

H. Požádám _____ a _____, zda by mi v krizovém případě mohli půjčit nějaké peníze.

I. Založím si vlastní bankovní účet.

J. Nechám si přeposílat poštu na _____ nebo si zřídím P.O.BOX.

K. Změnu doručovací adresy musím nahlásit na _____ a _____ a _____ (doplňte dle potřeby).

L. Oblečení nebo jiné osobní věci si mohu nechat u _____.

M. Naplánuji si únikovou cestu z bytu a seznámím s ní i děti.

N. Abych si zajistila co největší ochranu, budu svůj bezpečnostní plán aktualizovat _____ (doplňte časový rámec). Proberu svůj bezpečnostní plán i únikovou cestu s _____ (doplňte svou poradkyni, právníka, kamarádku apod.).

O. O plánovaném odchodu a dalších krocích, které chci učinit, nebudu svého partnera informovat.

3. Jak mohu zvýšit své bezpečí po odchodu od partnera?

A. Vyměním si sim kartu a promyslím si, komu mohu nové telefonní číslo sdělit.

B. Budu nakupovat v jiných obchodech a nákupních centrech, případně v jiném čase než doposud.

C. V zaměstnání mohu o násilí říci _____, aby mi pomohl/a zajistit mé bezpečí pokud by mě tam partner vyhledal.

D. Když jedu autem ze zaměstnání, mohu parkovat _____.

E. Pokud jsou děti svěřeny do mé péče, budu informovat všechny, kteří se starají o děti, kdo je oprávněn vyzvedávat děti a předám jim kopii soudního rozhodnutí. Budu informovat:

Školu _____

Paní na hlídání _____

Učitelku, vychovatelku _____

Školku _____

Vedoucí zájmových kroužků _____

Další osoby, jako např. _____.

F. Naučím děti jak používat mobil a spojit se se mnou nebo s _____ (známí, rodina apod.) v případě, že by je chtěl partner odvézt.

G. Poradím se s právníkem nebo ve specializované poradně pro oběti násilí, zda mohu vyměnit zámeček, a jaká další opatření mohu učinit.

H. Pro zajištění bezpečí ještě mohu udělat _____.

Zdroj: *Stop násilí.cz*. „Ke stažení“: *individuální bezpečnostní plán*. [online]. 2007 [cit. 2010-07-12]. Dostupné z http://www.stopnasili.cz/fileadmin/zeny_individualni_bezpecnostni_plan.pdf

Příloha 3.:

Výklady pojmu „týrání“ jsou uvedeny dle § 215a trestního zákona, který byl nahrazen § 199 trestního zákoníku účinného od 1.1. 2010.

„Za týrání ve smyslu § 215a trestního zákona lze považovat i např. neustálé a opakované ohrožování pachatele tím, že zařídí, aby poškozená přišla o práci, vyčítání narození dcer místo syna, kontroly emailové korespondence, pachatelovo navázání mimomanželského vztahu za současného vychloubání se touto skutečností a zdůrazňování údajných nedostatků poškozené, neustálé nabízení sexuálních praktik společně s další osobou přes opakovaný odpor poškozené, kdy tyto okolnosti vyústily k akutnímu zhoršení psychického stavu poškozené.“

Zdroj: Usnesení Nejvyššího soudu. Tdo 1110/2009, ASPI KP635 [cit.2010-08-09]

„Za týrání ve smyslu § 215a trestního zákona lze považovat i např. poškozování zařízení bytu v úmyslu nikoli pouze věc zničit, nýbrž tím ublížit osobě spoluzijící, tropení schválností, apod.“

Zdroj: Usnesení Nejvyššího soudu. Tdo 1197/2008, ASPI KP635 [cit.2010-08-09]

„Zákon nevyžaduje, aby týrání mělo povahu fyzického násilí, popřípadě též spojeného s následky na zdraví týrané osoby. Použití fyzického násilí může mít v takovém případě vliv na stupeň nebezpečnosti činu pro společnost (§ 3 odst.4 trestního zákona), popřípadě i na právní závěr o souběhu trestného činu podle § 215a trestního zákona s některým dalším trestným činem.“

Zdroj: Usnesení Nejvyššího soudu. Tdo 1160/2005, ASPI KP635 [cit.2010-08-09]